

Temeljem članka 1. stavka (6), članka 5. stavka (1) točka b) i članka 6. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 63/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine zaključuju

SPORAZUM O USVAJANJU DOKUMENTA GLOBALNI OKVIR FISKALNE BILANCE I POLITIKA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA RAZDOBLJE 2023-2025 GODINE IZMEĐU VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, VLADE REPUBLIKE SRPSKE I VLADE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Izvršavajući nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini ustanovljenih Zakonom,

U nastojanju da održi kontinuitet unaprijeđenja koordinacije fiskalne politike u Bosni i Hercegovini,

Uvažavajući potrebu žurnog usvajanja proračuna na svim razinama vlasti za 2023. godinu,

U cilju ispunjavanja jedne od temeljnih nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini, te postizanja makroekonomske stabilnosti i fiskalne održivosti svih razina vlasti, strane su suglasne o sljedećem:

I

Ovim sporazumom Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine usvajaju dokument „Globalni okvir fiskalne bilance i politika u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2023 – 2025 godine“, na koji je dana suglasnost na 2. sjednici Fiskalnog vijeća, održanoj 06.03.2023. godine.

II

Dokument „Globalni okvir fiskalne bilance i politika u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2023 – 2025 godine“ je sastavni dio ovog Sporazuma.

Predsjedateljica

Predsjednik

Premijer

Vijeća ministara BiH

Vlade Republike Srpske

Vlade Federacije BiH

Borjana Krišto

Dr Radovan Višković

Fadil Novalić

Broj: FV 01-SV-3-2/23

Broj: 04.1051/23

Broj: 11-02-10-3/23

**GLOBALNI OKVIR
FISKALNE BILANCE I POLITIKA
U BOSNI I HERCEGOVINI
2023. – 2025.**

Sarajevo, ožujak 2023. godine

Lista kratica

GOFBP - Globalni okvir fiskalne bilance i politika

BIH – Bosna i Hercegovina

DEP – Direkcija za ekonomsko planiranje

OMA – Odjel za makroekonomsku analizu

PDV – Porez na dodanu vrijednost

JR – Jedinstveni račun

UNO – Uprava za neizravno oporezivanje

RS – Republika Srpska

BD – Brčko distrikt

DOP – Dokument okvirnog proračuna

K (1, 2, 3, 4) – Kvartal (1, 2, 3, 4)

DG ECFIN – Glavna uprava za ekonomska i financijska pitanja EU-a

EU – Europska unija

BDP – Bruto društveni proizvod

EUROSTAT – Europski statistički ured

ECB – Europska centralna banka

CPI – Indeks potrošačkih cijena

MMF – Međunarodni monetarni fond

EK – Europska komisija

CAR – Mjera adekvatnosti kapitala (banke)

NPL – Nekvalitetni krediti

CBBIH – Centralna banka BiH

TR – Tekući račun

UNCTAD – Ured Ujedinjenih naroda za trgovinu, investicije i razvoj

SDU (DSU) – Strana direktna ulaganja

VE/HE/TE/SFE – Vjetroelektrana/hidroelektrana/termoelektrana/solarna elektrana

UK – Ujedinjeno Kraljevstvo

CEFTA – Srednjoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini

BHAS – Agencija za statistiku BiH

SADRŽAJ

Lista kratica	1
REZIME	3
UVOD	4
I MAKROEKONOMSKI OKVIR BiH	5
I.1. Realni sektor.....	Error! Bookmark not defined.
I.2. Industrijska proizvodnja u razdoblju 2021.- 2025. godine.....	Error! Bookmark not defined.
I.3. Tržište rada Bosne i Hercegovine	Error! Bookmark not defined.
I.4. Cijene.....	Error! Bookmark not defined.
I.5. Bankarski krediti i depoziti	Error! Bookmark not defined.
I.6. Vanjski sektor	Error! Bookmark not defined.
I.7. Strana direktna ulaganja.....	Error! Bookmark not defined.
II PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA	22
II.1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od neizravnih poreza	22
II.2. Trendovi naplate neizravnih poreza.....	22
II.3. Projekcije prihoda od neizravnih poreza (osnovni scenarij).....	35
II.4. Razlike u odnosu na prethodne projekcije.....	42
II.5. Rizici po projekcije	47
III Fiskalni ciljevi i fiskalne politike u BiH	49
III.1. Razina i struktura javne potrošnje	49
III.2. Tabelarni pregled okvira proračuna	50
III.3. Gornje granice proračuna	56

REZIME

Globalni okvir fiskalne bilance i politika u BiH za razdoblje 2023.- 2025. godine (u daljnjem tekstu: GOFBP BiH) sastoji se od tri poglavlja.

Prvo poglavlje ovog dokumenta obuhvaća analizu i trendove makroekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini u prošloj i tekućoj godini, kao i projekcije glavnih makroekonomskih pokazatelja za razdoblje 2023. - 2025. godine koje je izradila Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP BiH), s posebnim naglaskom na one pokazatelje koji direktno utječu na elemente fiskalne politike, prije svega na visinu javnih prihoda.

Prema prognozama DEP-a, u Bosni i Hercegovini se, pod pretpostavkom normalizacije prilika u međunarodnom okruženju kao i u samoj državi, u promatranom razdoblju očekuje realni rast BDP-a po stopama od 1,7%, 2,7%, i 3,0%, respektivno.

Drugo poglavlje se bavi analizom visine i strukture prihoda od neizravnih poreza u prošloj godini kao i projekcijama istih na naredno srednjoročno razdoblje, koje je izradio Odjel za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje BiH (u daljnjem tekstu: OMA). U ovom poglavlju su obrađeni i elementi raspodjele navedenih prihoda između više različitih fiskalnih subjekata u Bosni i Hercegovini u skladu s važećim propisima kojima se regulira ova oblast.

Projektirane stope rasta prihoda za razdoblje 2023. - 2025. godine iznose 2,9%, 3,7% i 3,3% respektivno. I u ovom razdoblju najveći doprinos rastu prihoda od neizravnih poreza će imati PDV, uslijed udjela u prihodima i planiranih stabilnih stopa rasta.

Posljednji treći dio se odnosi na fiskalne ciljeve proračuna institucija države BiH, entiteta i BD-a.

Fiskalni cilj u BiH za 2023. godinu je prvenstveno izlazak iz deficita ostvarenog u prethodnoj 2022. godini, a planiranog i u 2023. godini u iznosu od 191,1 mil. KM.

U razdoblju 2023. - 2025. godine planirana javna potrošnja kretat će se od 46,8% do 44,4%, a opći cilj je smanjiti javnu potrošnju tako da iznosi ispod 40% ostvarenog BDP-a.

Svaka razina vlasti u BiH propisala je gornje granice zaduživanja, iskazane kao potreba za servisiranje ukupnih dugova ili postotak od BDP-a u proračunu zakonskim okvirima koji definiraju ovu oblast.

UVOD

Zakon o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini¹ (u daljnjem tekstu: Zakon) usvojen je 2008. godine i njime je uspostavljeno Fiskalno vijeće BiH, kao tijelo odgovorno za koordinaciju fiskalne politike u BiH, a s ciljem da se osigura makroekonomska stabilnost i fiskalna održivost Bosne i Hercegovine, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH.

Članove Fiskalnog vijeća čine predsjedatelj Vijeća ministara BiH, premijeri vlada Federacije BiH i RS-a, državni i entitetski ministri financija te u svojstvu promatrača guverner Centralne banke i gradonačelnik Brčko distrikta.

U skladu sa Zakonom, Fiskalno vijeće BiH je, pored ostalog, nadležno i za usvajanje prijedloga dokumenta *Globalni okvir fiskalne bilance i politika u BiH*. Predmetni dokument sadrži elemente za koordinaciju fiskalnih politika u Bosni i Hercegovini, a usvaja se u formi sporazuma između vlada Federacije BiH i RS-a i Vijeća ministara BiH.

Prijedlog globalnog okvira fiskalne bilance i politika u BiH sadrži sljedeće parametre:

- prijedlog fiskalnih ciljeva proračuna institucija BiH, Federacije BiH, RS-a i Brčko distrikta,
- prijedlog makroekonomskih projekcija,
- prijedlog projekcija ukupnih neizravnih poreza i njihovu raspodjelu za narednu fiskalnu godinu i
- prijedlog gornje granice zaduženja proračuna institucija države, oba entiteta i Brčko distrikta.

Usuglašavanje navedenih parametara predstavlja suštinu fiskalne koordinacije na razini Bosne i Hercegovine i čini osnovni preduvjet za proračunsko planiranje nositelja fiskalnih politika u istoj.

U skladu sa Zakonom, sačinjen je GOFBP BiH za razdoblje 2023. - 2025. godine koji obuhvaća sve gore spomenute elemente koji su nužni nositeljima fiskalne politike u BiH za izradu njihovih dokumenata okvirnih proračuna za navedeno razdoblje, kao i godišnjih proračuna BiH, Federacije BiH, RS-a i Brčko distrikta.

¹ „Službeni glasnik BiH“, br. 63/08

I MAKROEKONOMSKI OKVIR BiH

Kao polazna osnova za izradu projekcija ukupnih prihoda od neizravnih poreza, u tablici ispod, dane su procjene i projekcije makroekonomskih indikatora u BiH za razdoblje 2020. - 2025. godine.

Makroekonomski pokazatelji za razdoblje 2020. - 2025. godine

Indikator	Službeni podaci	Projekcije				
	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Nominalni BDP u mil. KM	35.447	39.921	43.994	46.758	49.270	52.003
Nominalni rast u %	-3,0	12,6	10,2	6,3	5,4	5,5
BDP deflator (prethodna godina = 100)	100,2	104,7	107,3	104,5	102,6	102,4
Realni BDP u mil. KM (prethodna godina = 100)	35.372	38.136	41.009	44.732	48.032	50.769
Realni rast u %	-3,2	7,6	2,7	1,7	2,7	3,0
Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u %	-1	2	13,1	6,7	3,1	2,2
Potrošnja u mil. KM	32.197	34.342	38.192	39.964	41.087	42.461
Realni rast u %	-2,3	4,3	1,0	0,3	0,5	1,1
Vladina potrošnja u mil. KM	7.128	7.536	8.327	8.677	8.946	9.214
Realni rast u %	1,4	3,1	1,8	0,4	0,6	0,5
Privatna potrošnja u mil. KM	25.069	26.806	29.865	31.287	32.141	33.247
Realni rast u %	-3,2	4,6	0,8	0,3	0,4	1,2
Investicije (bruto) u stalna sredstva u mil. KM	7.679	8.367	9.180	9.609	10.139	10.916
Realni rast u %	-4,2	4,8	2,5	2,8	3,6	5,7
Vladine investicije u mil. KM	1.674	1.193	1.431	1.512	1.678	1.846
Realni rast u %	82,7	-31,5	14,9	3,5	7,8	6,8
Privatne investicije u mil. KM	6.005	7.174	7.748	8.097	8.462	9.071
Realni rast u %	-15,4	14,9	0,5	2,7	2,9	5,5
Uvoz u mil. KM	16.645	21.084	26.234	27.830	29.490	31.609
Nominalni rast u %	-14,6	26,7	24,4	6,1	6,0	7,2
Realni rast u %	-13,4	20,5	12,0	4,7	4,6	5,7
Izvoz u mil. KM	11.870	16.485	20.429	22.346	24.331	26.621
Nominalni rast u %	-17,2	38,9	23,9	9,4	8,9	9,4
Realni rast u %	-15,8	24,6	15,2	6,6	6,8	7,3
Nacionalna brutoštednja u % BDP-a	19,0	23,5	22,4	23,2	24,9	26,3
Bilanca tekućeg računa u mil. KM	-1.286	-802	-1.765	-1.422	-1.067	-836
Rast u %	29,6	-37,2	117,4	-19,4	-24,9	-21,6
Bilanca tekućeg računa u % BDP-a	-3,6	-2,0	-4,0	-3,0	-2,2	-1,6

Ekonomska kretanja

Ekonomska kretanja u 2021. i 2022. godini

Pandemijsku godinu kako u svijetu tako i u Bosni i Hercegovini obilježila je zdravstvena i ekonomska kriza koja se manifestirala padom BDP-a od 3,2%.² Međutim, već početkom 2021. godine došlo je do postupne stabilizacije epidemioloških i ekonomskih prilika u vanjskom okruženju (zemlje EU27), što se pozitivno odrazilo i na ekonomsku aktivnost u zemlji. Naime, oporavak prije svega izvozne, a kasnije i domaće tražnje rezultirao je relativno snažnim oporavkom gospodarske aktivnosti u zemlji. Tako je Bosna i Hercegovina prema službenim podacima BHAS-a³ u 2021. godini zabilježila realni rast BDP-a od 7,6% u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, vrijedi istaknuti da je ova relativno visoka stopa ekonomskog rasta u dobroj mjeri posljedica i niske osnovice (bazni efekt) iz prethodne godine, s obzirom na to da je Bosna i Hercegovina u prethodnoj godini zabilježila pad BDP-a više od 3%. S druge strane, ako se ekonomski rast u Bosni i Hercegovini u 2021. godini promatra komparativno po zemljama, može se konstatirati da je bio u rang regionalnog prosjeka zemalja zapadnog Balkana, koji je iznosio 7,5%. Uvidom u strukturu ovog relativno snažnog ekonomskog rasta može se konstatirati da je ostvaren ponajviše zahvaljujući povećanju domaće tražnje (potrošnja i investicije), dok je doprinos vanjskog sektora unatoč visokim stopama rasta bio negativan.

Finalna potrošnja u 2021. godini uvećana je za 4,3% u odnosu na prethodnu godinu, dok je njezin doprinos u ekonomskom rastu iznosio skoro 4 p.p (privatna potrošnja 3,4 p.p, javna potrošnja 0,6 p.p). Pored potrošnje, značajan doprinos ekonomskom rastu ostvaren je u okviru investicija koje su ostvarile dvocifrenu stopu rasta, a doprinos istih u ekonomskom rastu je iznosio oko 5 p.p. Međutim prilikom interpretacije ovog rasta investicija potrebno je imati u vidu činjenicu da je ovaj rast investicija ostvaren ponajviše zahvaljujući povećanju privatnih investicija od skoro 15%, dok su javne investicije ostvarile u 2021. godini smanjene uslijed baznog efekta pandemijske godine. Ono što osobito vrijedi istaknuti je izrazito visok skok zaliha koje su mnogostruko uvećane, tako da su one u ukupnom ekonomskom rastu sudjelovale s 4 postotna poena, što je više od polovice ostvarenog ekonomskog rasta u zemlji u 2021. godini. S druge strane, oporavak vanjskotrgovinske razmjene bio je prilično ohrabrujući kako u domenu roba tako i u domenu usluga. Naime, ekonomski oporavak izvoznih tržišta, prije svega u zemljama EU-a (rast BDP-a preko 5%), rezultirao je jačanjem izvozne tražnje za bh. proizvodima i povećanjem ukupne vanjskotrgovinske robne razmjene sa svijetom. Tako je prema raspoloživim statističkim podacima za 2021. godinu ukupna vanjskotrgovinska razmjena u Bosni i Hercegovini uvećana za skoro 1/3 (9 milijardi KM u nominalnom smislu), pri čemu je realni rast izvoza iznosio oko 24,5%, dok je uvoz uvećan za 20,5%, što je dovelo do povećanja vanjskotrgovinskog deficita od oko 10%, dok je doprinos ekonomskom rastu bio negativan i iznosio 1,5 p.p.

Trenutačno raspoloživi preliminarni podaci BHAS-a (statistika nacionalnih računa za K1) i određeni kratkoročni statistički pokazatelji za P1 2022. godine ukazuju da je trend rasta ekonomske aktivnosti u zemlji i svijetu nastavljen. Naime, prema podacima

² Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, priopćenje, „Bruto domaći proizvod, rashodovni pristup za 2020. godinu“, 28. 2. 2022. godine.

³ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, priopćenje, „Bruto domaći proizvod, rashodovni pristup za 2021. godinu“, listopad, 2022. godine.

Eurostata za P1 2022. godine, unatoč velikim izazovima kao što su ukrajinska kriza i pojačani inflatorni pritisci u zemljama EU-a, nastavljen je trend rasta ekonomske aktivnosti, što je rezultiralo ekonomskim rastom od preko 4,7%.⁴ S druge strane, prema trenutačno raspoloživim podacima BHAS-a za K1 2022. godine, u Bosni i Hercegovini je registriran ekonomski rast od 5,5% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Određeni kratkoročni pokazatelji ukazuju da je trend rasta ekonomske aktivnosti nastavljen i tijekom drugog kvartala, ali u nešto nižem intenzitetu u odnosu na početak godine.

Međutim, u kontekstu analize ekonomskih kretanja u 2022. godini vrijedi istaknuti da je uslijed intenziviranja ukrajinske krize i prekida u lancima opskrbe došlo do snažnog rasta svjetskih cijena (energenata i hrane), što je rezultiralo dodatnim pojačanjem inflatornih pritisaka kako u zemlji i inozemstvu. Tako većina zemalja bilježi dvocifrene stope rasta cijena, dok je u Bosni i Hercegovini prema podacima BHAS-a za 7 mjeseci 2022. godine registriran rast indeksa potrošačkih cijena od 12,2% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. U skladu s najnovijim dešavanjima u međunarodnom ekonomskom okruženju međunarodne institucije revidirale su projekcije ekonomskog rasta za 2022. godinu. Tako je prema podacima IMF-a za 2022. godinu projekcija globalnog ekonomskog rasta revidirana na 3,2%⁵, dok DG ECFIN predviđa da će ekonomski rast u zemljama EU-a znatno usporiti u drugoj polovici godine te bi na kraju 2022. godine mogao iznositi 2,7% u odnosu na prethodnu godinu. Ovo usporavanje gospodarske aktivnosti i jačanje inflatornih pritisaka će se zasigurno odraziti i na ekonomska kretanja u Bosni i Hercegovini. Tako se prema projekcijama DEP-a očekuje da bi u drugoj polovici 2022. godine u Bosni i Hercegovini moglo doći do usporavanja ekonomskog rasta, pri čemu je očekivana stopa ekonomskog rasta na kraju 2022. godine 2,7%.⁶

Ako se detaljnije promatra struktura projiciranog ekonomskog rasta, u 2022. godini se očekuje da bi finalna potrošnja trebala predstavljati ključno uporište ekonomskog rasta s očekivanom stopom rasta od oko 1% u realnom smislu, pri čemu bi doprinos iste u ekonomskom rastu bio oko 1 p.p. Naime, iako očekivani nominalni rast finalne potrošnje iznosi 11,2% u odnosu na prethodnu godinu, izrazito visok skok prije svega potrošačkih cijena od preko 10% znatno će umanjiti doprinos potrošnje u ukupnom ekonomskom rastu. S druge strane, tijekom tekuće godine unatoč velikim ekonomskim izazovima i povećanim rizicima, niska osnovica i izborna godina bi mogli rezultirati samo blagim porastom prije svega javnih investicija, dok se u okviru privatnih investicija očekuje stagnacija. Ono što svakako vrijedi istaknuti je da se DEP prilikom izrade makroekonomskih projekcija susreo s velikim izazovom za procjenu kretanja zaliha, s obzirom na to da je tijekom prethodne godine došlo do neobjašnjivog povećanja istih, koje su činile čak polovicu ekonomskog rasta u zemlji. Trend rasta u vanjskotrgovinskoj robnoj razmjeni iz prethodne godine nastavljen je i u prvoj polovici 2022. godine.

Tako je prema trenutačno dostupnim podacima BHAS-a, uslijed povećanja izvozne tražnje (EU BDP rast 5%), prekida u lancima snabdijevanja te dvocifrenog povećanja svjetskih cijena Bosna i Hercegovina ostvarila povećanje ukupne vanjskotrgovinske razmjene od oko 1/3, što je posljedica istovremenog rasta izvoza i uvoza za oko 30%. Projekcija DEP-a je da bi unatoč očekivanom usporavanju vanjskotrgovinske razmjene Bosna i Hercegovina mogla ostvariti rast izvoza od oko 15%, odnosno uvoza od oko

⁴ Eurostat, Euroindicators, „Preliminary flash estimate for second quarter of 2022 ... 52/2022 - 29 April 2022

⁵ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/07/26/world-economic-outlook-update-july-2022>

⁶ Projekcija DEP-a BiH, rujan 2022. godine

12%, što bi rezultiralo blagim povećanjem vanjskotrgovinskog deficita, dok bi doprinos ukupnom ekonomskom rastu u 2022. godini bio neutralan.

Projekcija ekonomskih kretanja za razdoblje 2023. -2025. godine

Veoma važnu odrednicu za ekonomska kretanja u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2023. - 2025., pored internih dinamika, predstavljat će i ekonomska kretanja u vanjskom okruženju, osobito u zemljama EU27. Naime, unatoč stabilizaciji epidemioloških prilika koje su vezane za globalnu pandemiju Covida-19, već početkom 2022. godine došlo je do dodatnog usložnjavanja međunarodnih političko-ekonomskih prilika koje su vezane za dešavanja u Ukrajini. Negativne ekonomske posljedice ovih dešavanja na svjetsku ekonomiju su već vidljive i manifestiraju se kroz trgovinske, financijske, cjenovne šokove, koji zasigurno neće zaobići ni Bosnu i Hercegovinu. Naime, ranija izvješća su pokazala da vanjsko okruženje (EU i zemlje regije) predstavljaju veoma važnu strukturalnu odrednicu svih ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini. Referentne međunarodne institucije u svijetu kao što su Međunarodni monetarni fond - MMF, Svjetska banka i Europska komisija u određenim publikacijama ukazuju na to da će najnovija međunarodna događanja imati negativne ekonomske posljedice po svjetsku ekonomiju.⁷ Negativne ekonomske posljedice su već vidljive i ogledaju se kroz porast svjetskih cijena energenata i hrane, nestabilnosti na financijskim tržištima, što bi u konačnici moglo ugroziti oporavak svjetske ekonomije iz prethodne godine. Službene projekcije ekonomskih kretanja u svijetu ukazuju da će negativne ekonomske posljedice pored kratkoročnih imati negativne ekonomske posljedice i u srednjem roku. Naime, posljednje raspoložive projekcije kako globalnog ekonomskog rasta tako i u EU-u za razdoblje 2023. - 2025. godine su revidirane na niže, dok su projekcije cjenovnih kretanja – inflacije i kamatnih stopa revidirane na gore. Tako se prema posljednjem izvješću IMF-a (World Economic Outlook iz srpnja) očekuje da bi rast svjetske ekonomije u 2023. godini trebao iznositi ispod 3%, što se dešavalo svega nekoliko puta od 1970. godine. DG ECFIN u svom ljetnom izdanju projekcija *European Economic Forecast Summer 2022* u 2023. godini predviđa ekonomski rast od svega 1,5%, što je za skoro 1 p.p. niže u odnosu na proljetno izdanje, dok projekcija inflacije iznosi oko 5%.⁸

S obzirom na to da eksterne dinamike predstavljaju veoma važnu strukturalnu odrednicu svih ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini, vrijedi istaknuti da će najnovija dešavanja imati veliku ako ne i odlučujuću ulogu za izglede ekonomskog rasta u narednom razdoblju, što se osobito odnosi na 2023. godinu. Osim eksternih dinamika, jako bitan faktor za ekonomski rast u zemlji tijekom programskog razdoblja 2023. - 2025. godine predstavljat će i institucionalni kapacitet zemlje u provedbi strukturalnih reformi kako bi se ojačao doprinos internih dinamika u kreiranju istog. Daljnje usložnjavanje kako eksternih tako i internih dinamika bi imalo veoma negativne posljedice po bosanskohercegovačku ekonomiju i smanjenje njezinog potencijalnog rasta.

Imajući u vidu navedene kako eksterne tako i interne okolnosti, prema projekcijama DEP-a u razdoblju 2023. - 2025. godine u Bosni i Hercegovini se može očekivati ekonomski rast s prosječnom stopom ekonomskog rasta od oko 2,5% na godišnjoj razini (2023.: 1,7%, 2024.: 2,7% i 2025.: 3,0%). Pretpostavlja se da bi ključni oslonac

⁷ <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/03/05/pr2261-imf-staff-statement-on-the-economic-impact-of-war-in-ukraine>

⁸ European Commission, "DG ECFIN, „European Economic Forecast“ Summer 2022 (Interim), July 2022.

ekonomskog rasta tijekom ovog razdoblja trebala predstavljati domaća tražnja kroz povećanje privatne potrošnje i investicija. Naime, održivi rast ekonomske aktivnosti u zemlji, uz očekivano povećanje industrijske proizvodnje i građevinskih radova, praćeni blagim povećanjem broja zaposlenih i prihoda od izvoza (roba i usluga), trebali bi očuvati stabilnost raspoloživog dohotka građana. Ako se pri tome ima u vidu da privatna potrošnja u strukturi BDP-a čini oko 78%, te se može očekivati da će ista predstavljati ključni oslonac ekonomskog rasta tijekom programskog razdoblja. S druge strane, imajući u vidu visoku razinu javne potrošnje u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini i napore koji se ulažu kroz proces fiskalne konsolidacije u Bosni i Hercegovini, tijekom ovog razdoblja očekuje se postupna stabilizacija javnih financija kroz smanjenje javnih rashoda i istovremeno povećanje javnih prihoda kako bi se ograničio rast javne potrošnje. Tako se u razdoblju 2023. - 2025. godine očekuje ujednačen rast javne potrošnje od oko 0,5% na godišnjoj razini. Ako se ima u vidu da bi tijekom ovog razdoblja projicirana stopa ekonomskog rasta bila viša u odnosu na rast javne potrošnje, udio iste u BDP-u bi se djelomično smanjio na oko 18% na kraju 2025. godine. U ovom razdoblju očekuje se da bi mjerama fiskalne politike dio sredstava iz tekuće potrošnje trebao biti kanaliziran u svrhu jačanja investicijske potrošnje u Bosni i Hercegovini. Samim time, uz poboljšanje poslovnog ambijenta, investicije bi za razliku od prethodnih godina mogle imati značajniji rast, a samim time i veći doprinos u očekivanom rastu BDP-a.

U razdoblju 2023. - 2025. godine u Bosni i Hercegovini se očekuje povećanje bruto investicija u stalna sredstva po prosječnoj godišnjoj stopi rasta od oko 4% (2023.: 2,8%, 2024.: 3,6%, 2025.: 5,7%). U ovom vremenskom okviru pored povećanja privatnih investicija koje čine većinski dio ukupnih investicija (oko 80% ukupnih investicija), kao što je to i ranije navedeno, očekuje se i značajniji doprinos javnih investicija. Smatra se da bi napredak u procesu europskih integracija u kombinaciji s unapređenjem poslovnog okruženja kroz reformske procese moglo povećati interes kako domaćih tako i stranih investitora za investicijska ulaganja u Bosnu i Hercegovinu. S druge strane, s obzirom na strukturu i poziciju ekonomije Bosne i Hercegovine, smatra se da će javne investicije predstavljati nešto važniju polugu za poticanje ekonomskog rasta u srednjem roku. Projekti u okviru izgradnje putne infrastrukture i energetske projekti kao i raspoloživost sredstava kod međunarodnih financijskih institucija bi uz adekvatnu i pravovremenu implementaciju istih mogli rezultirati godišnjim povećanjem javnih investicija od preko 6%, za razdoblje 2023. do 2025. godine. Tako bi u srednjoročnom vremenskom okviru udio javnih investicija u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini bio povećan na oko 3,5% BDP-a. Stabilizacija eksternog okruženja uz unaprjeđenje industrijske baze i podizanje konkurentnosti u zemlji predstavljaju preduvjet poboljšanja vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Samo pod uvjetom materijalizacije navedenih eksternih pretpostavki u razdoblju 2023. - 2025. godine može se očekivati porast vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. U tom slučaju u Bosni i Hercegovini se može očekivati prosječni godišnji rast izvoza od 6,8%, pri čemu bi projicirani rast roba i usluga bio prilično ujednačen. Tako bi tijekom ovog razdoblja, zahvaljujući ovom izvoznom rastu, udio izvoza u BDP-u bio povećan na oko 50% na kraju 2025. godine.

S druge strane, očekuje se da bi se uvoz u ovom razdoblju trebao kretati po nešto sporijoj godišnjoj stopi rasta od 5%. Tijekom ovog razdoblja očekuje se prilično izbalansiran rast uvoza roba i rast uvoza usluga. Posljedica ovakvog kretanja uvoznog rasta bila bi stabilizacija udjela uvoza u BDP-u na oko 60% BDP-a na kraju 2025. godine. Nešto snažniji rast izvoza u odnosu na rast uvoza u srednjem roku bi rezultirao postupnom stabilizacijom vanjskotrgovinske bilance kao udio u BDP-u na oko 10%,

odnosno blago pozitivnim doprinosom ekonomskom rastu, dok bi pokrivenost uvoza izvozom zaključno s 2025. godinom trebala iznositi skoro 80%.

Rizici

Rizici po ostvarivanje projekcija ekonomskog rasta u osnovnom scenariju mogu se klasificirati u dvije grupe (vanjski i unutarnji). U vrijeme pripreme ovog izvješća čini se da su vanjski rizici dosta izraženiji i predstavljaju veći rizik za realizaciju projekcija ekonomskog rasta iz osnovnog scenarija u odnosu na unutarnje. Naime, nakon stabilizacije epidemioloških prilika koje su vezane za Covid-19, početkom 2022. godine došlo je do eskalacije sukoba Ukrajine i Rusije, što će nesumnjivo imati negativne ekonomske posljedice po globalnu ekonomiju i samim time i na Bosnu i Hercegovinu. Daljnja eskalacija ukrajinske krize, kao i jačanje inflatornih pritisaka kako na globalnoj razini tako u Bosni i Hercegovini, zasigurno bi imali negativan utjecaj na potrošnju, investicije, vanjskotrgovinsku razmjenu, a samim time i na projekcije ekonomskog rasta u osnovnom scenariju.

S druge strane, prijetnju realizaciji ovih projekcija predstavljaju i unutarnji izazovi, odnosno unutarnji rizici u Bosni i Hercegovini. Unutarnje rizike predstavljaju složen sustav donošenja odluka i spor tempo provođenja ekonomskih reformi u zemlji. Eventualna kašnjenja u implementaciji strukturalnih reformi mogla bi se negativno odraziti na ukupni ekonomski rast. Što se tiče rizika u srednjem roku, oni se odnose na migraciju stanovništva iz Bosne i Hercegovine, a to se osobito odnosi na mladi, obrazovani i kvalificirani kadar, što bi moglo rezultirati smanjenjem produktivnosti i sporijim rastom BDP-a od projektiranog.

Industrijska proizvodnja 2022. - 2025.

Prema podacima BHAS-a, u 2021. godini uslijed poboljšanja epidemioloških i ekonomskih prilika u eksternom okruženju Bosna i Hercegovina je ostvarila rast fizičkog obujma industrijske proizvodnje od 10,7% u odnosu na prethodnu godinu. Vrijedi istaknuti da je ovaj rast fizičkog obujma industrijske proizvodnje dobrim dijelom i posljedica baznog efekta iz prethodne godine, s obzirom na to da je tijekom pandemijske (2020.) godine u Bosni i Hercegovini registriran pad industrijske proizvodnje od 6,2%. S druge strane, trenutačno raspoloživi preliminarni podaci BHAS-a za razdoblje siječanj - srpanj 2022. godine ukazuju na nastavak trenda rasta fizičkog obujma industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini, s obzirom na to da je u odnosu na isto razdoblje prethodne godine ostvaren rast od 3,7%. Imajući u vidu ranije navedena međunarodna kretanja i strukturalnu kompoziciju industrijske proizvodnje, uz očuvanje stabilnog vanjskog okruženja u glavnim trgovinskim partnerima, do kraja 2022. godine u Bosni i Hercegovini se može očekivati povećanje fizičkog obujma industrijske proizvodnje. Vrijedi istaknuti da je očekivana stopa rasta industrijske proizvodnje nešto niža u odnosu na prethodnu godinu.

U razdoblju 2023. - 2025. godine, kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu, očekuje se usporavanje ekonomskog rasta, što će se odraziti i na kretanje obujma proizvodnje, zaposlenosti i izvoza. Tijekom promatranog razdoblja, kretanja u okviru industrijske proizvodnje će pored ekonomskih kretanja u vanjskom okruženju dosta ovisiti i o internim dinamikama u Bosni i Hercegovini. Naime, tijekom ovog razdoblja očekuje se poboljšanje implementacije reformskih mjera na unaprjeđenju poslovnog ambijenta

koje provode nadležne institucije u Bosni i Hercegovini. Poboljšanje poslovnog ambijenta je preduvjet za povećanje investicijskih ulaganja (domaćih i inozemnih), veću iskorištenost postojećih i pokretanje novih kapaciteta, povećanje broja zaposlenih i jačanje konkurentne pozicije bh. proizvođača kako na domaćem tako i na inozemnim tržištima. Samo pod pretpostavkom materijalizacije kako eksternih tako i internih dinamika, projekcija DEP-a BiH je da bi Bosna i Hercegovina mogla ostvariti prosječni godišnji rast fizičkog obujma industrijske proizvodnje od oko 6% na godišnjoj razini.

Rizici

Rizici po pitanju projekcije kretanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u osnovnom scenariju su identični općim rizicima koji su navedeni u uvodnom dijelu dokumenta u ekonomskim kretanjima. Pored općih rizika koji su navedeni u uvodnom dijelu, vrijedi istaknuti da stabilnost u proizvodnji električne energije u dobroj mjeri zavisi od hidroloških prilika i pogonske spremnosti termoelektrana. Nepovoljne hidrološke prilike, kao i dotrajali termoenergetski kapaciteti, odnosno niska pogonska spremnost, mogli bi se negativno odraziti na ukupnu proizvodnju električne energije u Bosni i Hercegovini i samim tim fizički obujam ukupne industrijske proizvodnje.

U srednjem roku rizik za projektirano jačanje industrijske proizvodnje mogla bi predstavljati eventualna kašnjenja u reformskim procesima koji imaju za cilj unaprjeđenje poslovnog okruženja u zemlji.

Tržište rada

Tržište rada – 2021. godina

Iako je pandemija virusa Covid-19 bila prisutna u 2021. godini, na tržištu rada u Bosni i Hercegovini primjetan je trend postupnog rasta potražnje za radnom snagom, uz ublažavanje/popuštanje epidemioloških mjera. U razdoblju I. – XII. 2021. godine prosječan broj zaposlenih osoba je iznosio oko 821,9⁹ tisuća i veći je za 1,1% u odnosu na 2020. godinu. Promatrajući broj zaposlenih osoba prema područjima djelatnosti, najznačajniji rast u 2021. godini bio je u oblasti prerađivačke industrije, informacija i komunikacija, te djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite. Rast broja zaposlenih osoba odrazio se na smanjenje broja nezaposlenih osoba koji je u 2021. godini iznosio 394,4 tisuće, što je za 5% manje u usporedbi s 2020. godinom. Prosječna netoplaća u 2021. godini iznosila je 998 KM i nominalno veća je za 4,4% u odnosu na 2020. godinu, uz sporiji realni rast (2,4%) jer je inflacija u promatranoj godini iznosila 2%.

Tržište rada – projekcije 2022. - 2025. godine

U prvom polugodištu 2022. godine prosječan broj zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini je iznosio oko 835 tisuća i veći je za 2,2% u odnosu na isto razdoblje 2021. godine. Najznačajniji rast broja zaposlenih osoba u prvom polugodištu 2022. godine bio je u području djelatnosti industrije i trgovine, koje ujedno zapošljavaju najviše osoba u Bosni i Hercegovini. Uz rast obujma proizvodnje u djelatnosti prerađivačke industrije došlo je do povećanja broja zaposlenih osoba u ovoj djelatnosti za 3,1% g/g.¹⁰ U području djelatnosti trgovine¹¹ na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala

⁹ Privremeni podatak. Podaci o broju zaposlenih osoba do rujna 2021. godine konačni, a za ostale mjesce privremeni.

¹⁰ Doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih bio je oko 0,6 p.p.

¹¹ Ukupan promet distributivne trgovine u Bosni i Hercegovini, kalendarski prilagođen, u prvom polugodištu 2022. godine ostvario je rast u iznosu od 26,9% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine (u K1 rast je iznosio 27,4% a u K2

broj zaposlenih osoba u promatranom razdoblju je uvećan za 3,3% g/g.¹² Iako su stope rasta broja zaposlenih u pojedinim područjima djelatnosti bile veće, njihov doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih bio je manji. Tako je broj zaposlenih osoba značajno uvećan i u području djelatnosti informacija i komunikacija (9,4% g/g) kao i u području djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (5% g/g).¹³ Anketna stopa nezaposlenosti se postupno smanjuje i u K1 2022. godine je iznosila 16,7% odnosno 15,7% u K2 2022. godine. U razdoblju I. – VI. 2022. godine prosječna netoplaća nominalno je uvećana za 10,7% g/g i iznosila je 1.085 KM. Međutim, uzimajući u obzir snažan rast cijena od 11,5% u promatranom razdoblju, realni rast prosječne netoplaće bio je negativan (-0,8%). Uzimajući u obzir dešavanja na tržištu rada u prvoj polovici 2022. godine, može se pretpostaviti da bi do kraja godine broj zaposlenih osoba mogao biti veći oko 2% g/g, uz nominalni rast prosječne netoplaće 11%-12% g/g.

Projekcije na tržištu rada u razdoblju 2023. - 2025. godine su bazirane na poslovnom okruženju u EU-u i Bosni i Hercegovini, odnosno pretpostavljenom kretanju tražnje, trgovine kao i investicija. Ove komponente ekonomskog rasta ujedno značajno determiniraju dešavanja na tržištu rada. ECB u svojim projekcijama (rujan 2022.), uz usporavanje ekonomskog rasta, predviđa u 2023. i 2024. godini skroman rast broja zaposlenih osoba od 0,2% g/g, uz blagi porast stope nezaposlenosti. Prema projekcijama DEP-a, u Bosni i Hercegovini u 2023. godini se očekuje rast BDP-a od 1,7% g/g, što je sporiji ekonomski rast u odnosu na prethodnu godinu. Pretpostavljeno kretanje investicija i trgovine bi se trebalo odraziti na broj zaposlenih osoba, ali i na plaće. Kao i prethodnih godina, poslovni ambijent u oblastima koje tradicionalno zapošljavaju najviše osoba u Bosni i Hercegovini (industrija, trgovina kao i pojedine uslužne djelatnosti) značajno bi mogao determinirati obujam zapošljavanja, uz nešto manji doprinos javnog¹⁴ sektora. Time bi u 2023. - 2025. godini ukupan broj zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini mogao biti uvećan za 1,1%-1,5% g/g, dok bi prosječna netoplaća mogla biti uvećana 3%-5% g/g. Ipak, treba uzeti u obzir rizike za ostvarenje projekcija koji bi mogli značajno utjecati na pretpostavljeni rast osnovnih indikatora na tržištu rada.¹⁵

Rizici

Projekcije na tržištu rada određene su značajno dešavanjima u okruženju, odnosno poslovnim ambijentom kako u Bosni i Hercegovini tako i u EU-u i regiji. Prema tome, značajne neizvjesnosti oko dešavanja između Ukrajine i Rusije mogle bi se loše odraziti na ekonomiju kako EU-a tako i Bosne i Hercegovine, a potom i na tržište rada. Uz sporiji ekonomski rast, manji obujam investicija, trgovine i uopće lošije uvjete poslovanja, rast broja zaposlenih osoba kao i plaća bi mogao biti niži pretpostavljenog u osnovnom scenariju. Pored toga, smanjenje radne snage (migracije) i stupanj

26,6%). Distributivna trgovina uključuje sve oblike trgovinskih aktivnosti, od nabave robe od proizvođača do isporuke robe krajnjem potrošaču na domaćem tržištu. Ona obuhvaća: trgovinu na veliko za vlastiti račun, posredovanje u trgovini na veliko, trgovinu na malo i popravke motornih vozila i motocikla, te trgovinu predmetima za osobnu upotrebu ili upotrebu u kućanstvu. Izvor: BHAS, Poslovne statistike, indeksi prometa distributivne trgovine u Bosni i Hercegovini.

¹² Doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih bio je oko 0,6 p.p.

¹³ U razdoblju siječanj – lipanj 2022. turisti su ostvarili 594 485 posjeta, što je više za 77,8 % i 1 295 674 noćenja, što je više za 68,3% u odnosu na isto razdoblje 2021. godine. Izvor: BHAS, Poslovne statistike, turizam, kumulativ siječanj- lipanj 2022. godine.

¹⁴ U analizi se misli na djelatnosti javne uprave, zdravstva i obrazovanja.

¹⁵ Od navedenih rizika će ovisiti hoće li stope rasta broja zaposlenih osoba i netoplaća biti brže ili sporije od pretpostavljenih u osnovnom scenariju.

implementacije planiranih strukturnih reformi u Bosni i Hercegovini mogao bi utjecati na promatrane indikatore tržišta rada kao i na razinu kupovne moći i životnog standarda. Sve navedene promjene ujedno predstavljaju osnovne rizike za projekcije na tržištu rada.

Cijene

Cijene – 2021. godina

U Bosni i Hercegovini u razdoblju I. – XII. 2021. godine registrirana je inflacija od 2% g/g. Cijene u odjeljku hrane i bezalkoholnih pića (najveći udio u indeksu potrošačkih cijena) u razdoblju I. – XII. 2021. godine su uvećane za 3,5% g/g na šta je značajno utjecalo poskupljenje hrane. Na taj način ovaj odjeljak je uz prijevoz imao najveći utjecaj na inflaciju u Bosni i Hercegovini. Zbog viših cijena nafte i naftnih derivata u razdoblju I. – XII. 2021. godine u odjeljku prijevoza cijene su bile više za 5,9% g/g. U odjeljku stanovanja, vode, električne energije, plina i drugih energenata cijene su uvećane za 1,3% g/g i imale su nešto manji doprinos rastu ukupne inflacije u Bosni i Hercegovini u odnosu na hranu i prijevoz.

Suprotno, najznačajnije smanjenje cijena bilo je u odjeljku odjeće i obuće, gdje su cijene bile niže za 8,9% g/g, uz višegodišnji deflatorni pritisak, što je samo djelomično usporilo rast ukupne inflacije u Bosni i Hercegovini.

Cijene – projekcije 2022. - 2025. godine

U Bosni i Hercegovini je u razdoblju I. – VII. 2022. godine primjetan snažan rast cijena proizvoda i usluga. Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena je iznosila 12,2% g/g. Rast cijena energenata (posebno nafte) i prehrambenih proizvoda značajno je doprinio rastu ukupne razine cijena u Bosni i Hercegovini. Na taj način vanjski pritisci na cijene imali su veliki utjecaj na ukupnu inflaciju kroz prenošenje troškovnih pritisaka s proizvođačkih na potrošačke cijene. Uz poskupljenje prehrambenih proizvoda cijene u odjeljku hrane i bezalkoholnih pića su uvećane za 18,8% u promatranom razdoblju. Pored toga, zbog visokih cijena nafte i naftnih derivata u razdoblju I. – VII. 2022. godine u odjeljku prijevoza cijene su bile više za 26,1% g/g. U odjeljku stanovanja, vode, električne energije, plina i drugih energenata cijene su uvećane za 10,2% g/g u razdoblju I. – VII. 2022. godine i imale su nešto manji doprinos rastu ukupne inflacije u Bosni i Hercegovini u odnosu na hranu i prijevoz. S obzirom na to da su cijene sirove nafte na svjetskom tržištu energenata u 2022. godini izrazito visoke, može se pretpostaviti da će razina inflacije u 2022. godini biti viša u odnosu na prethodnu godinu. ECB u posljednjim¹⁶ projekcijama za europodručje predviđa inflaciju od 8,1% g/g, uz cijenu sirove nafte od 105,4 \$/barelu, što je 48,2% više u odnosu na prethodnu godinu. Pored toga, u projekcijama EK (ljeto 2022.) očekuje se da bi cijena sirove nafte u 2022. godini mogla biti znatno veća u odnosu na prethodnu godinu i iznositi 108,2 \$/barelu (53% g/g), uz brži rast inflacije u EU-u od 8,3% g/g. Na osnovi navedenog može se zaključiti da bi inflacija u Bosni i Hercegovini do kraja godine mogla ostati visoka i u prosjeku iznositi oko 13% g/g. Međutim, bitno je uzeti u obzir rizike za ostvarenje projekcija (na kraju teksta) koji bi mogli značajno utjecati na kretanje inflacije.

¹⁶ Projekcije ECB-a od rujna 2022. godine.

Nakon izrazito visoke stope inflacije u prethodnoj godini, u 2023. godini se očekuje nešto sporiji rast cijena kako u EU-u tako i Bosni i Hercegovini. *Projicirane stope inflacije u 2023. godini uglavnom bi mogle biti posljedica postupnog slabljenja vanjskih pritisa na cijene, odnosno nešto nižim cijenama energenata i prehrambenih proizvoda u odnosu na prethodnu godinu. Prema projekcijama ECB-a cijena sirove nafte u 2023. godini mogla biti niža za 14,8% g/g i iznosila bi 89,8 \$/barelu, a inflacija u europodručju bi mogla usporiti i iznositi 5,5% g/g (u prethodnoj godini iznosila je 8,1%). Pored toga, očekuje se da će se cijene hrane također početi smanjivati zbog smanjenja troškovnih pritisa koji se odnose na energente kao i cijene gnojiva. Slična predviđanje ima i EK u svojim ljetnim projekcijama prema kojim bi inflacija u EU-u mogla iznositi 4,6% u 2023. godini, a cijena sirove nafte bi mogla biti niža za 11,6% g/g. Ako se pored navedenih eksternih cjenovnih determinanti uzmu u obzir cijene komunalija bez velikih oscilacija, u Bosni i Hercegovini u 2023. godini se može očekivati inflacija oko 6,7% g/g.*¹⁷

Izrada projekcija inflacije u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2024. - 2025. godine kao i prethodnih godina zasniva se na kretanju cijena energenata i hrane na svjetskom tržištu, kao i projekcije inflacije u EU-u. ECB predviđa da bi inflacija u europodručju mogla iznositi 2,3% u 2024. godini, uz smanjenje cijena sirove nafte za 6,9% g/g koja bi iznosila 83,6 \$/barelu. Kada je u pitanju kretanje indeksa hrane na svjetskom tržištu, posljednje raspoložive projekcije¹⁸ Svjetske banke ukazuju da bi indeks cijena hrane mogao biti manji oko 0,5% g/g u 2024. godini. Na osnovi navedenog kretanja eksternih determinanti inflacije, ali i stabilnih cijena komunalija, u Bosni i Hercegovini se može očekivati inflacija oko 3,1% u 2024. i 2,2% 2025. godini.

Rizici

Osnovni rizici za projekcije inflacije podijeljeni su na eksterne i domaće faktore. Jedan od dominantnih faktora koji bi mogao utjecati na cijene jesu dešavanja između Ukrajine i Rusije koja bi mogla dodatno povećati cijene energenata. Više cijene energenata bi mogle uvećati i ulazne troškove pa bi ukupna inflacija mogla biti dodatno uvećana u odnosu na osnovni scenarij. Suprotno, među domaćim faktorima koji bi mogli utjecati na razinu inflacije su eventualne privremene izmjene trošarina na goriva kao i stope PDV-a na određene proizvode koje nisu uzete u obzir. Pored toga, osnovne projekcije nisu obuhvatile rizike poput nepredviđenog rasta cijena komunalija, a koje bi mogle dovesti do promjene inflacije.

Bankarski sektor

Prognoza kretanja rasta bankarskih kredita i depozita u 2022. – 2025. godini

Kreditni rast tijekom 2021. godine ostvario je umjerenu stopu rasta i djelomični oporavak aktivnosti. Ukupan kreditni rast na kraju četvrtog tromjesečja 2021. godine je iznosio 3,6% g/g, vođen prije svega rastom kredita stanovništva, čija stopa je iznosila 5,5% g/g. Za razliku od kreditne aktivnosti, nefinancijska privatna poduzeća bilježe kontinuirano veće stope rasta depozita koje su tijekom cijele 2021. godine bile

¹⁷ Pretpostavljeni rast cijena će kao i u prethodnoj godini zavisiti od rizika koji bi mogli uvećati/smanjiti inflaciju.

¹⁸ Prema projekcijama Svjetske banke (travanj 2022).

dvoznamenkaste (na kraju četvrtog tromjesečja 2021. godine stopa rasta depozita bila je 17,6% g/g.

Prema posljednjim dostupnim podacima, ukupni krediti na kraju srpnja 2022. godine imali su stopu rasta od 4,5% g/g dok su depoziti rasli po stopi od 5,3%. U ovom razdoblju za razliku od prethodnih, rast depozita vođen je depozitima opće vlade i nefinancijskih privatnih poduzeća dok stanovništvo bilježi smanjenje depozita. Sektor stanovništva u narednom razdoblju imat će negativnu ili nisku stopu rasta depozita zbog izloženosti kućanstva visokim inflatornim šokovima i izdvajanju većih iznosa novca na tekuće troškove. Evidentno je i usporavanje rasta depozita privatnih poduzeća (u odnosu na visoke stope u 2021. godini) uslijed viših troškova proizvodnje. Rast ukupnih depozita u razdoblju od 2022. do 2023. kretat će se po prosječnim stopama od 5,5% do 6,5% dok će u 2024. i 2025. godini s usporavanjem inflacije, stope rasta biti više, oko 8,5 i 9%.

U 2021. godini postojao je visok stupanj poslovne neizvjesnosti povezan s epidemiološkom situacijom, poremećajima u domaćoj i međunarodnoj potražnji i u međunarodnim lancima snabdijevanja i transporta. Sve to imalo je odraza na smanjenu kreditnu aktivnost kompanija koja u 2022. godini bilježe blagi oporavak. Nastala neizvjesnost po pitanju kretanja cijena i troškova proizvodnje kao i poremećaji u snabdijevanju su i dalje prisutni. Restriktivna monetarna politika koja je na snazi u vodećim ekonomijama svijeta i više kamatne stope utjecat će na usporavanje ekonomskog rasta u državama trgovinskim partnerima te će samim tim i kretanje stope rasta ukupnih kredita u 2022. i 2023. godini biti po umjerenim stopama između 4% - 4,8%. Navedeno razdoblje bit će praćeno i izraženim volatilnostima na financijskom tržištu i većim troškovima financiranja za bankarski sektor, što će biti preneseno i na cijene kredita.

U razdoblju od 2024. do 2025. godine s rastom ekonomske aktivnosti, stabilizacije cijena energenata i poboljšanja optimizma investitora i potrošača doći će do intenzivnije kreditne aktivnosti s prosječnom stopom rasta između 6,3% – 7% g/g.

Rizici

Potencijalni rizici vezani su za razvoj inflacije koja će u najvećoj mjeri ovisiti o kretanjima cijena energenata. Pretpostavljene stope rasta depozita također bi se mogle mijenjati zbog potencijalnog rasta neizvjesnosti u poslovanju, što bi motiviralo kompanije na veće stope zadržavanja depozita u odnosu na stope rasta investicijskih aktivnosti kao i mogućeg ponovnog smanjenja stope rasta depozita u sektoru stanovništva zbog mogućeg rizika izmjene stanja na tržištu rada i raspoloživog dohotka.

Vanjski sektor

Platna bilanca Bosne i Hercegovine

Podaci iz platne bilance Bosne i Hercegovine ukazuju da su u 2022. godini zabilježena nepovoljna kretanja u vanjskotrgovinskoj razmjeni i platnoj bilanci zemlje¹⁹, što je dobrim dijelom uzrokovano poremećajima u globalnim lancima snabdijevanja, ratom u

¹⁹ U trenutku izrade ovog dokumenta su bili dostupni službeni podaci CBBiH za K1 2022. godine dok su za ostatak godine korišteni podaci iz projekcija DEP-a

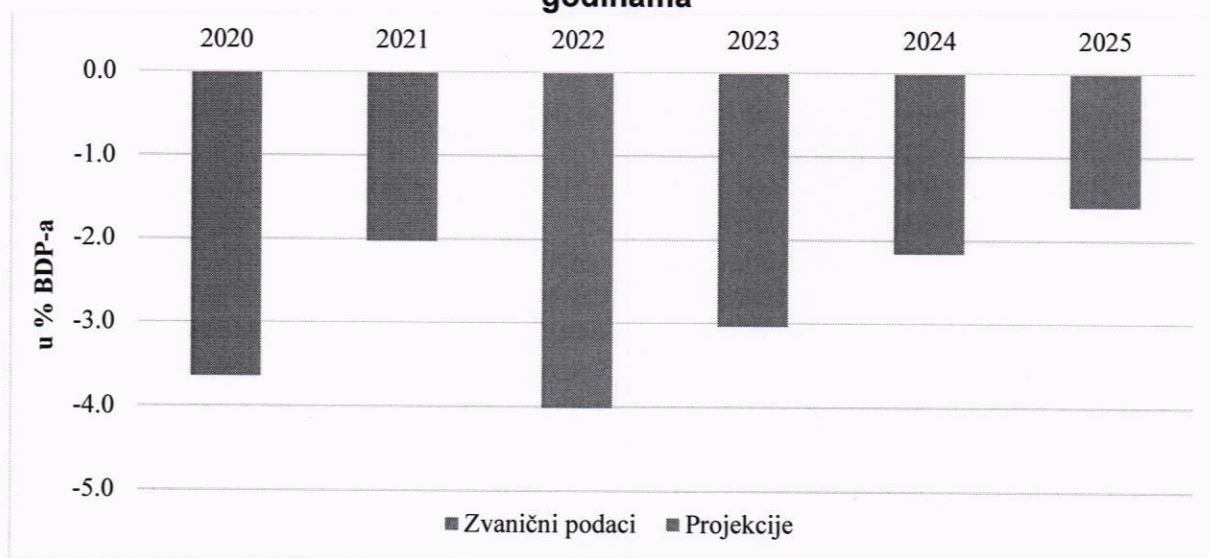
Ukrajini te rastom cijena sirovina i energenata, što je dovelo do poremećaja ekonomskih aktivnosti kod glavnih vanjskotrgovinskih partnera.

Prema službenim podacima za K1 2022. godine i projekcijama DEP-a za ostala 3 kvartala deficit tekućeg računa u okviru platne bilance Bosne i Hercegovine iznosio bi oko 1,8 milijardi KM (odnosno oko 4% BDP-a). Porast nominalnog uvoza roba i usluga u promatranom razdoblju iznosio bi oko 24,4% dok bi se rast nominalnog izvoza roba i usluga kretao oko 23,9%. Moglo bi se očekivati da tekući netoprilivi novca iz inozemstva u 2022. godini ostvare rast od 6,7% (najvećim dijelom zahvaljujući rastu doznaka građana iz inozemstva).

Prema raspoloživim podacima za K1 2022. godine²⁰ deficit tekućeg računa viši je za 321% u odnosu na isto razdoblje prošle godine. U nominalnom iznosu deficit tekućeg računa iznosio je 417 milijuna KM dok je u istom razdoblju prošle godine bio 99 milijuna KM. Evidentno je da se ovaj porast deficita tekućeg računa (usprkos rastu netopriliva novca iz inozemstva za oko 100 milijuna KM) desio pod utjecajem povećanja vanjskotrgovinskog deficita koji je viši za 419 milijuna KM (u K1 2021. godine bio je 965 milijuna KM dok je u K1 2022. godine iznosio 1,385 milijardi KM).

Prema dostupnim podacima CBBiH deficit vanjskotrgovinske razmjene za K1 2022. godine viši je za 43,4% (g/g). Uvoz roba i usluga porastao je za 41,1% dok je istovremeno izvoz roba i usluga ostvario rast od 40,4%. Doznake građana iz inozemstva su u K1 2022. godine porasle za 14%.

Grafikon 1: Projekcije kretanja deficita tekućeg računa Bosne i Hercegovine po godinama

Izvor: CBBiH i projekcije DEP-a

Pretpostavke za platnu bilancu 2023. - 2025.

Na bazi projekcija DEP-a očekivano nominalno smanjenje vanjskotrgovinskog deficita roba i usluga u 2023. godini bi bilo 5,5% a do nastavka negativne stope rasta vanjskotrgovinskog deficita bi moglo doći i u 2024. godini kada se očekuje smanjenje

²⁰ Izvor podataka: CBBiH, Statistika platne bilance, lipanj 2022. godine

za 5,9% te u 2025. godini kada bi vanjskotrgovinski deficit bio manji za 3,3%. Uvoz roba i usluga u razdoblju 2023. – 2025. godine bi se kretao u intervalu od 6% do 7,2%, dok bi s druge strane izvoz roba i usluga, u navedenom razdoblju, nominalno porastao između 8,9% - 9,4%,

Kao udio u BDP-u deficit tekućeg računa, za 2023. godinu, prema projekcijama DEP-a, iznosio bi oko 3%, dok bi se za razdoblje 2024. - 2025. godine moglo očekivati da dođe do smanjenja deficita (u intervalu od 1,6% do 2,2% BDP-a). Očekuje se da bi tekući netoprilivi iz inozemstva u 2023. godini mogli nominalno porasti za 0,5% dok bi se za razdoblje 2024. - 2025. godine moglo očekivati da nominalna stopa rasta iznosi između 0,7% i 1,5%.

Obzirom da je jako teško procijeniti izvore financiranja deficita tekućeg računa može se očekivati da će deficit tekućeg računa i dalje financirati prilivima financijskih sredstva iz inozemstva (kroz trgovinske kredite, direktne strane investicije te kroz eventualna nova zaduživanja na međunarodnom financijskom tržištu).

Rizici

Glavni rizici za promjene u kretanju platne bilance Bosne i Hercegovine nalaze se u vanjskotrgovinskom deficitu, tj. u promjenama stopa izvoza i uvoza roba i usluga, kao i promjenama cijena na svjetskom tržištu. Povoljno poslovno okruženje i veća stopa zaposlenosti dijaspore Bosne i Hercegovine mogla bi dovesti do porasta stope tekućih transfera iz inozemstva, a samim time i do povećanja raspoloživog dohotka. Nasuprot tome, u slučaju lošijeg poslovnog okruženja i manje zaposlenosti građana Bosne i Hercegovine na privrenom radu u inozemstvu, a time i smanjenih tekućih transfera iz inozemstva, raspoloživi dohodak bi bio manji.

Kod financiranja deficita tekućeg računa najveći rizici se nalaze u smanjenom prilivu direktnih stranih investicija, otežanom pristupu trgovinskim kreditima kao i nemogućnosti zaduživanja na međunarodnom financijskom tržištu.

Vanjskotrgovinska razmjena

Kretanja vanjskotrgovinske razmjene u 2021. i 2022. godini

Poboljšanje epidemioloških prilika i jačanje gospodarske aktivnosti u svijetu nakon pandemijske godine rezultiralo je snažnim oporavkom vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini. Tako je Bosna i Hercegovina prema podacima BHAS-a za 2021. godinu zabilježila rast svih vanjskotrgovinskih pokazatelja. Vrijednosno promatrano, ukupna vanjskotrgovinska robna razmjena u Bosni i Hercegovini u 2021. godini iznosila je skoro 36 milijardi KM, što predstavlja povećanje od 8,5 milijardi KM odnosno 30,9% u odnosu na prethodnu godinu. Izvoz roba iz Bosne i Hercegovine u 2021. godini iznosio je 14,3 milijarde KM, što je predstavljalo povećanje od skoro 3,8 milijardi KM odnosno skoro 36%. Uvoz roba je iznosio 21,6 milijardi i uvećan je za skoro 28% u odnosu na prethodnu godinu. Na osnovi ovih pokazatelja može se konstatirati da se vanjskotrgovinska robna razmjena u Bosni i Hercegovini prilično dobro oporavila nakon pandemije, što je i nagovještavano u okviru ranijih izvješća. Naime, Bosna i Hercegovina je bar u okviru vanjskotrgovinske robne razmjene uspjela u potpunosti nadoknaditi gubitke iz prethodne godine, pa čak i nadmašiti rezultate vanjskotrgovinske robne razmjene iz 2018. i 2019. godine, koje su bile relativno

uspješne. Međutim, prilikom interpretacije ovih pokazatelja vrijedi istaknuti isto tako da prikazane stope rasta predstavljaju nominalna povećanja i da su pod utjecajem kako baznog tako i cjenovnog efekta. Naime, prema raspoloživim podacima BHAS-a za 2021. godinu u Bosni i Hercegovini je zabilježen rast izvoznih i uvoznih cijena od oko 15% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, tako da su realna povećanja znatno niža u odnosu na nominalna.²¹ S druge strane, pored povećanja roba poboljšanje epidemiološke situacije rezultiralo je povećanjem u okviru izvoza usluga (turizam), što je dodatno osnažilo rast vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini u 2021. godini.

S druge strane, trenutačno raspoloživi podaci o vanjskotrgovinskoj robnoj razmjeni razdoblje **siječanj - srpanj 2022. godine** ukazuju na to da je trend rasta iz prethodne godine nastavljen. Tako je Bosna i Hercegovina prema podacima BHAS-a za razdoblje siječanj - srpanj 2022. godine ostvarila izvoz roba u vrijednosti od 10,5 milijardi KM, što predstavlja povećanje od 37,5% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.²² Međutim, prilikom interpretacije ovih prilično visokih stopa rasta potrebno je imati na umu cjenovni efekt koji je najvjerojatnije doveo do ovako visokih povećanja. Naime, prema podacima IMF-a tijekom prvih 7 mjeseci 2022. godine došlo je do rasta svjetskih cijena od oko 50%, pri čemu su najveća povećanja zabilježena u okviru kategorije energenti (nafta 66,5% i prirodni plin 213%, zatim cijena hrane koje su uvećane za 20,5%).²³

S druge strane, prema trenutno raspoloživim projekcijama u zemljama EU-a se u 2022. godini se očekuje ekonomski rast od 2,7%, što bi trebalo omogućiti stabilnu izvozu tražnju i nastavak trenda rasta vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini.²⁴ U skladu s ovim kretanjima i pretpostavkama DEP-a iz osnovnog scenarija za 2022. godinu je da se u Bosni i Hercegovini može očekivati relativno dobar oporavak u okviru vanjskotrgovinske robne razmjene sa svijetom, posebno u domenu trgovine robama. Naime, prema projekcijama DEP-a u 2022. godini u Bosni i Hercegovini se očekuje rast ukupnog izvoza od preko 15% u realnom smislu nošen rastom izvoza roba s očekivanom stopom rasta od 15,8%, dok je očekivani rast izvoza usluga oko 13%.²⁵ Međutim, trend rasta svjetskih cijena zasigurno će tijekom 2022. godine imati utjecaj na kretanje bosanskohercegovačkog izvoza. Stoga su očekivane nominalne stope rasta znatno više od realnih pa se u skladu s tim na kraju 2022. godine može očekivati nominalni rast ukupnog izvoza od oko 24%. S druge strane, obzirom da je Bosna i Hercegovina prilično uvozno zavisna ekonomija, u 2022. godini se može očekivati i realni rast ukupnog uvoza od oko 12% s ujednačenim stopama rasta uvoza roba i usluga. Kao što je to slučaj s kretanjem izvoza, očekivani rast uvoznih cijena bi rezultirao znatno višim stopama rasta uvoza u nominalnom smislu od 25% na kraju 2022. godine. Ovakva kretanja izvoza i uvoza u konačnici bi na kraju 2022. godine trebala rezultirati povećanjem vanjskotrgovinskog deficita tako da bi trgovinska bilanca imala neutralan utjecaj na projicirani ekonomski rast u 2022. godini.

²¹ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, priopćenje, „Indeksi jediničnih vrijednosti izvoza i uvoza BiH, četvrto tromjesečje 2021.“, 22.2.2022. godine.

²² Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, priopćenje, „Vanjskotrgovinska robna razmjena u Bosni i Hercegovini za srpanj 2022. godine - prethodni podaci“, 20.8.2022. godine.

²³ <https://www.imf.org/en/Research/commodity-prices>

²⁴ U procesu projiciranja ekonomskih kretanja u vanjskom okruženja (izvozne tražnje) korišteni su raspoloživi podaci DG ECFIN-a „European Economic Forecasts“ Summer 2022 (Interim) iz srpnja 2022. godine.

²⁵ Projekcija DEP-a BiH, rujan 2022. godine

Projekcija kretanja vanjskotrgovinske razmjene za razdoblje 2023. - 2025. godina

Tijekom razdoblja 2023. - 2025. godine očekuje se da će kretanje gospodarske aktivnosti u eksternom okruženju (ekonomski rast, inflacija, kamatne stope, lanci snabdijevanja), uz interne dinamike u Bosni i Hercegovini, odrediti kretanje vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Samo pod pretpostavkom poboljšanja gospodarske aktivnosti i saniranja novonastalih globalnih ekonomskih izazova s kojima se suočava svjetska ekonomija moguće je očekivati i poboljšanje vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini. Dakle, u slučaju da navedene okolnosti budu prevladane, projekcija DEP-a je da bi se u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2023. - 2025. godine moglo očekivati realno povećanje ukupnog izvoza s godišnjim stopama rasta od 6,6% u 2023., 6,8% u 2024. i 7,3% u 2025. godini u realnom smislu respektivno.²⁶ Ovo povećanje izvoza uvjetovano je stabilnom izvoznom tražnjom, proširenjem proizvodne baze i podizanjem konkurentnosti u zemlji. S druge strane, povećanje ekonomske aktivnosti u zemlji, odnosno rast domaće tražnje u okviru sektora stanovništva i korporativnog sektora kroz nešto brži rast potrošnje i investicija trebali bi rezultirati i povećanjem uvoza u Bosnu i Hercegovinu. Prema projekcijama DEP-a očekuje se da stope rasta uvoza budu nešto niže u odnosu na izvozne i trebale bi se kretati od 4,7% u 2023. godini, 4,6% u 2024. godini, i 5,7% u 2025. godini.²⁷ Više stope rasta izvoza od uvoznih u srednjem roku bi trebale rezultirati povećanjem zastupljenosti izvoza u BDP-u na oko 50%, dok bi ukupni izvoz (robe + usluge) iznosio oko 60% zaključno sa 2025. godinom. Rezultat ovakvih trendova kretanja izvoza i uvoza bilo bi postupna stabilizacija ukupnog vanjskotrgovinskog deficita na oko 10% BDP-a, uz blago pozitivan doprinos ekonomskom rastu od 0,3 p.p. na godišnjoj razini i poboljšane pokrivenosti uvoza izvozom na skoro 80% zaključno s 2025. godinom.

Rizici

Vanjski rizici po pitanju vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini su vezani za ekonomska kretanja u glavnim trgovinskim partnerima (EU 27 i zemlje regije). Eventualna eskalacija ukrajinsko-ruskog sukoba, rast svjetskih cijena energenata i hrane negativno bi se odrazio na izvoznu tražnju, a samim tim i na vanjskotrgovinsku razmjenu u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2022. - 2025. godine. Pored eksternih rizika, potencijalni rizik za projekcije vanjske trgovine u osnovnom scenariju za razdoblje 2022. - 2025. godine predstavljaju i interni rizici. Naime, dodatno usložnjavanje političke krize uslijed općih izbora u 2022. godini moglo bi rezultirati dodatnim poteškoćama u procesima ekonomskog upravljanja u zemlji, što bi se posebno negativno odrazilo kako na ekonomsku aktivnost tako i na institucije koje su nadležne za vanjskotrgovinsko poslovanje u Bosni i Hercegovini. Eventualna materijalizacija ovih unutarnjih rizika bi dodatno otežala i ugrozila poslovanje kompanija koje su izvozno orijentirane, te dodatno oslabilo ionako nedovoljno diversificiranu izvoznu ponudu Bosne i Hercegovine. Indirektne štetne posljedice eventualne materijalizacije unutarnjih rizika bi se ogledale kroz smanjenje tržišnog udjela bosanskohercegovačkih kompanija na svjetskim tržištima i gubitak konkurentnosti kako kompanija koje posluju na izvoznim tržištima tako i cjelokupne ekonomije.

²⁶ Detaljniji prikaz kretanja stopa rasta izvoza: 2023. godina ukupni izvoz 6,6% (robe 7,1%, usluge 4,9%), 2024. godina ukupni izvoz 6,8% (robe 6,2%, usluge 8,9%), i 2025. godine ukupni izvoz 7,3% (robe 7,0%, usluge 8,5%).

²⁷ Detaljniji prikaz kretanja stopa rasta uvoza: 2023. godina ukupni uvoz 4,7% (robe 4,9%, usluge 0,4%), 2024. godina ukupni uvoz 4,6% (robe 4,6%, usluge 3,7%), i 2025. godine ukupni uvoz 5,7% (robe 5,7%, usluge 5,1%).

Strana direktna ulaganja za razdoblje 2022. – 2025. godine

Najnovija ekonomska kretanja i strana direktna ulaganja za razdoblje 2022. - 2025. godine

Nakon značajnog rasta stranih direktnih ulaganja u svijetu u 2021. godini (77% g/g UNCTAD) početkom 2022. godine dolazi do pogoršanja geopolitičke ali i epidemiološke situacije. Rat koji je u veljači počeo u Ukrajini gotovo trenutno mijenja geopolitičku ali i ekonomsku situaciju. Pozitivni trendovi ekonomskih kretanja iz prethodne godine su prekinuti, uz ozbiljne poremećaje u svjetskim ekonomskim tokovima.

Uslijed sankcija međunarodne zajednice dolazi do zamrzavanja i povlačenja ruskog kapitala, uz posljedičnu likvidaciju pojedinih kompanija. Kao potvrda prethodno navedenog ne iznenađuje činjenica da su vrijednosti vodećih svjetskih indeksa DJIA, Nasdaq, StoxxEurope600 zabilježile dvocifrene stope pada u devetom mjesecu 2022. godine.

Slična situacija je zabilježena i u Bosni i Hercegovini. Dolazi do povlačenja kapitala Sberbank BH d.d. iz zemlje a zaustavljena su ulaganja u naftnu i plinsku industriju koja je u većinskom vlasništvu ruskih kompanija (rafinerija nafte, terminal za ukapljeni plin, najavljena plinifikacija). Tako nakon registriranog povećanja SDU u 2021. godini (od 22,1% g/g) dolazi do naglog pada ulaganja u prvom kvartalu 2022. godine (45,7% g/g)²⁸. Na osnovu prethodno navedenog, procjena je da bi SDU u 2022. godini mogla ostvariti svega 1,3% udjela u BDP-u.

Inflatorna kretanja uz značajno usporavanje gospodarskog rasta u svijetu te poremećaji i nestašice u snabdijevanju energentima i sirovinama neminovno će u narednom razdoblju negativno djelovati na daljnja ulaganja. Očekuje se da će doći do zastoja i kašnjenja u izgradnji već planiranih infrastrukturnih i energetskih projekata (autocesta Vukosavlje - Brčko²⁹, autocesta Banja Luka - Prijedor³⁰, aerodrom Trebinje i HES Gornja Drina, TE Ugljevik³¹). Na osnovi prethodno navedenog, procjena je da bi SDU u narednoj 2023. godini mogla dostići 1,8% udjela u BDP-u.

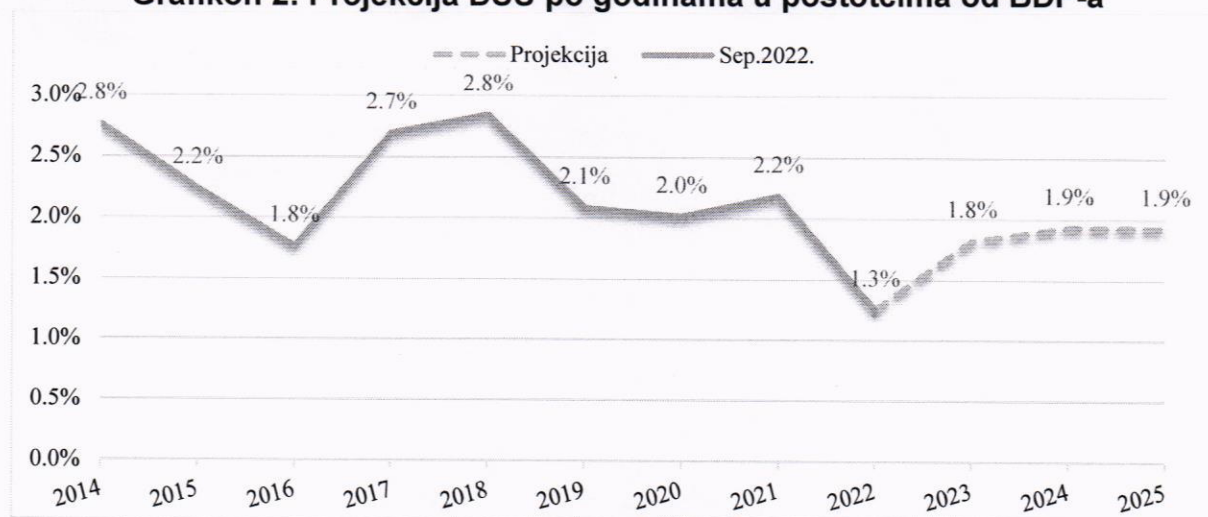
²⁸ Prema posljednjim dostupnim podacima CBBiH za prvi kvartal 2022. godine ukupna SDU u Bosni i Hercegovini su s dostignutih 192,0 mil. KM (neto finansijska pasiva) manja za 45,7% u odnosu na isto razdoblje u prošloj godini.

²⁹ <https://vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Premijer/Media/Vijesti/Pages/vukosavlje-brcko.aspx>

³⁰ <http://www.autoputevirs.com/aprs/Doc.aspx?cat=5&subcat=24&id=24&lang=cir&txt=295>, potpisan ugovor o koncesiji sa kineskom kompanijom „China Shadong Int. Economic & technical cooperation Group Ltd.

³¹ <https://balkangreenenergynews.com/rs/firme-iz-kine-poljske-potpisale-ugovor-o-izgradnji-termoelektrane-ugljevika-3/>

Grafikon 2: Projekcija DSU po godinama u postotcima od BDP-a

Izvor: BHAS, CBBiH i DEP procjena

Postupnim smirivanjem situacije na međunarodnom tržištu i smanjenjem cijena energenata SDU bi se u narednim godinama (u 2024. i 2025. godini) postupno počela oporavljati te bi dostigla oko 1,9% udjela u BDP-u.

Rizici

Daljnje zaoštavanje sankcija i potpuni prekid dosadašnjih linija snabdijevanja energentima i sirovinama koje su se do sada uvozile iz Rusije i Ukrajine uzrokovat će još veća inflatorna kretanja i padove ekonomske aktivnosti te neminovno usporiti investicijske projekte u regiji i Bosni i Hercegovini. Zbog vezanosti za ruske kompanije naročito bi bilo pogođeno ulaganje u naftnu i plinsku industriju. Potrebno je napomenuti da je Bosna i Hercegovina još uvijek pod sankcijama Energetske zajednice³², što se može pokazati u narednom razdoblju kao prepreka za nova ulaganja. Mogućnost usložnjavanja političkih i sigurnosnih prilika u zemlji dodatno bi negativno utjecala na udjel SDU u BDP-u, koji bi se kretao ispod 2%.

³² https://www.energy-community.org/implementation/Bosnia_Herzegovina.html

II PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA

II.1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od neizravnih poreza

Projekcije neizravnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz travnja 2022. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate neizravnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti neizravnog oporezivanja (*baseline scenario*).

Tekuće politike u oblasti neizravnog oporezivanja obuhvaćaju:

- a) Zakonom o porezu na dodanu vrijednost reguliraju se obveze i sustav plaćanja PDV-a³³
- b) Zakonom o trošarinama u Bosni i Hercegovini regulirana je politika trošarina³⁴. Politika trošarina na duhan u 2022. godini utvrđena je, osim prethodno navedenim zakonom, i Odlukom Upravnog odbora UNO³⁵. U sferi oporezivanja cigareta okončana je harmonizacija sa standardima EU-a u 2019. godini dostizanjem zakonskog limita trošarine za sve kategorije cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine³⁶
- c) Zakonom o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini³⁷ uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

II.2. Trendovi naplate neizravnih poreza

Prikupljeni prihodi od neizravnih poreza imaju dugoročno trend rasta uz izuzetke pada u kriznoj 2009. godini, pada u 2020. godini kao posljedica krize izazvane koronavirusom, te stagnacije i blagog rasta u 2012. i 2013. godini, dok je u 2021. godini zabilježena rekordna naplata ovih prihoda (Grafikon 2.1.).

³³ "Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17

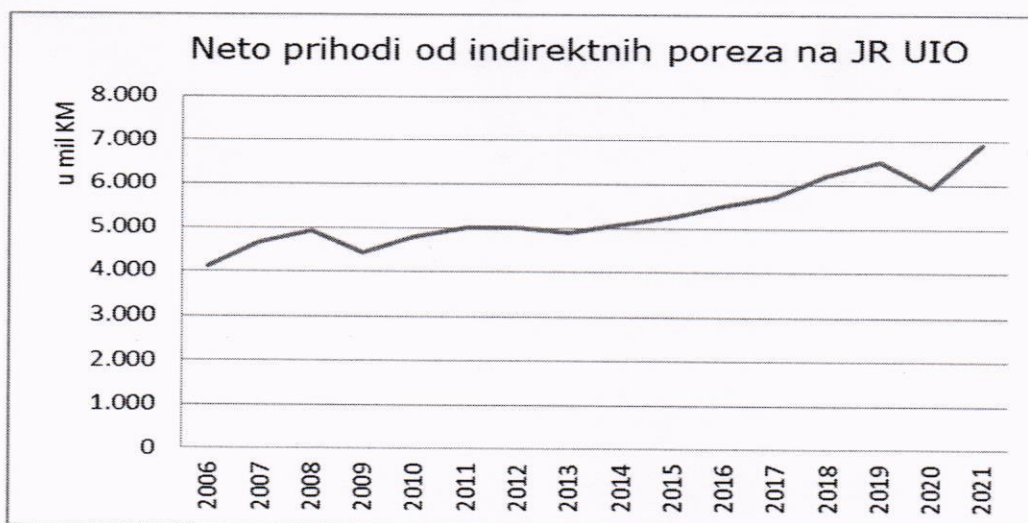
³⁴ "Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14 i 91/17

³⁵ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2022. godinu ("Službeni glasnik BiH", br. 67/21).

³⁶ Nova politika je u primjeni od 1. 8. 2014. (Izmjene Zakona o trošarinama u BiH "Službeni glasnik BiH", br. 49/14)

³⁷ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH", br. 58/15) primjenjivat će se od 1. 8. 2022. godine (Vijeće ministara BiH je na 48. sjednici održanoj 30. 3. 2022. godine, na prijedlog Uprave za neizravno oporezivanje, donijelo Odluku o izmjeni Odluke o provođenju Zakona o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini, kojom se pomjera rok početka njene primjene s 1. 4. 2022. na 1. 8. 2022.) a do tog datuma se primjenjuje stari Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH", br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 i 76/11). Izuzetak je članak 207. novog Zakona koji se primjenjuje od 25. 4. 2018.

Grafikon 2.1. Netoprihodi od neizravnih poreza na JR UNO (2006.-2021.)

Izvor: UNO, OMA, Projekcije od neizravnih poreza za razdoblje 2022. – 2025., travanj 2021. g.

Tablica 2.2. Udio prihoda od neizravnih poreza s JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji

(u %)	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,4	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	17,3
potrošnja	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	18,0	18,7	18,9	19,7	19,9	18,4	20,1

Izvor: Kalkulacija na osnovi podataka UNO i BHAS³⁸

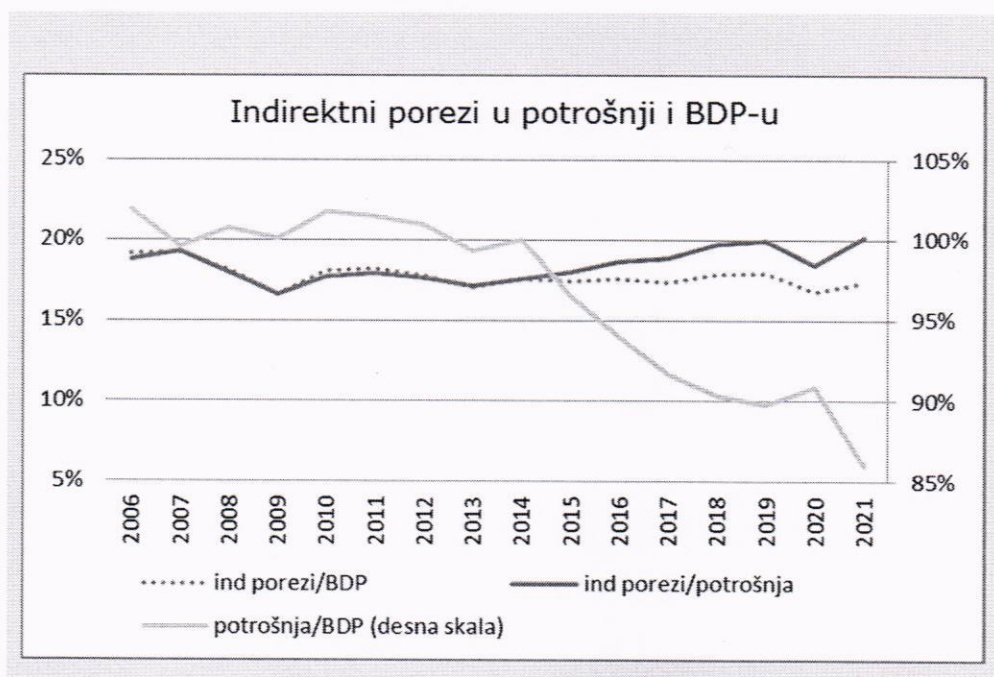
Udio neizravnih poreza s JR UNO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina (tablica 2). Od osnivanja UNO (2006.) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). U prethodnoj, 2021. godini, je iznosio je 17,3%. Dinamika neizravnih poreza u BDP-u zavisila je od brojnih faktora: kretanja poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanja potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utječu na visinu nazivnika ovog pokazatelja. Udio neizravnih poreza s JR UNO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%, dok je u 2020. godini opao na 18,4%. U 2021. godini je ponovo narastao na 20,1 %, što je maksimum od osnivanja UNO-a.

Na sljedećem grafikonu prikazan je udio neizravnih poreza u BDP-u BiH u razdoblju 2006. - 2021. godina razložen na komponente: udio prihoda od neizravnih poreza

³⁸ Dokumenti Agencije za statistiku BiH: Bruto domaći proizvod za Bosnu i Hercegovinu 2021, Rashodni pristup, prvi rezultati, 30.9.2022. godine; Bruto domaći proizvod prema proizvodnom, dohodovnom i rashodovnom pristupu, 2020., 28.2.2022. i Bruto domaći proizvod - izvanredno priopćenje od 19.7.2021. godine

u ukupnoj potrošnji i udio ukupne potrošnje u BDP-u (u skladu s metodologijom iz OECD analize³⁹).

Grafikon 2.3. Neizravni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006. – 2021.

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Na osnovi grafikona se može zaključiti da je udio neizravnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio na približno jednakoj razini sve do 2015. g. do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na razini oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u (s izuzetkom blagog rasta u 2020. godini), a u 2021. godini on je iznosio 86,0%. S padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela neizravnih poreza u potrošnji iznad linije njihovog udjela u BDP-u.

U 2021. godini došlo je do snažnog pada udjela potrošnje u BDP-u u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, udio neizravnih poreza u BDP-u je porastao za 0,6 p.p., čime on dostiže razinu od 17,3%. Analizirano prema komponentama iz jednadžbe OECD-a, rast udjela neizravnih poreza u BDP-u u 2021. godini kumulativni je rezultat godišnjeg rasta udjela neizravnih poreza u potrošnji za 1,73 p.p., te pada udjela potrošnje u BDP-u za 4,81 p.p.

Naplata u 2021. godini

U 2021. godini ostvaren je rast naplate neizravnih poreza veći za 16,7% u odnosu na pandemijsku 2020. godinu, odnosno veći za 5,8% u odnosu na rekordnu 2019. godinu. Dok je u prvom kvartalu ostvaren negativan rast naplate prihoda od 4,2% kao posljedica pandemije, u drugom kvartalu dolazi do oporavka odnosno do snažnog rasta naplate od 3,15%. Najveći utjecaj na rast godišnje naplate prihoda ima rast

³⁹ Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers" OECD Taxation Working Papers.

naplate neizravnih poreza od nerezidenata (dijaspore, turista, prekogranični i malogranični promet) u trećem i četvrtom kvartalu od 23,4% i 19,4% respektivno.

U skladu sa službeno objavljenim podacima u Biltenu broj 201/202, ožujak/travanj 2022. godine izdan od OMA-e, na rast naplate neto prihoda od neizravnih poreza u 2021. godini najveći uticaj je imao rast naplate PDV-a, a dekompozicija suficita PDV-a pokazuje da je pozitivan trend u odnosu na 2019. godinu zabilježen i kod naplate PDV-a na uvoz i u naplati domaćeg PDV-a, dok je manji rast ostvaren kod naplate prihoda od carina i cestarine. Što se tiče trošarina, blagi rast ostvaren je samo kod trošarina na alkohol i alkoholna pića, a sve ostale podvrste su manje u odnosu na 2019. godinu, te je i ukupna trošarina ispod naplate u 2019. godini. Samo u prvom kvartalu 2021. godine naplata je bila na razini istog kvartala 2019. godine kao posljedica pandemije iz prethodnog razdoblja, dok je u ostala tri kvartala u odnosu na ista razdoblja 2019. godine, uslijed relaksiranja mjera za suzbijanje pandemije, postupno došlo do oporavka naplate, te je zabilježen rast od 5,1%, 7,7% i 9,8% (respektivno).⁴⁰

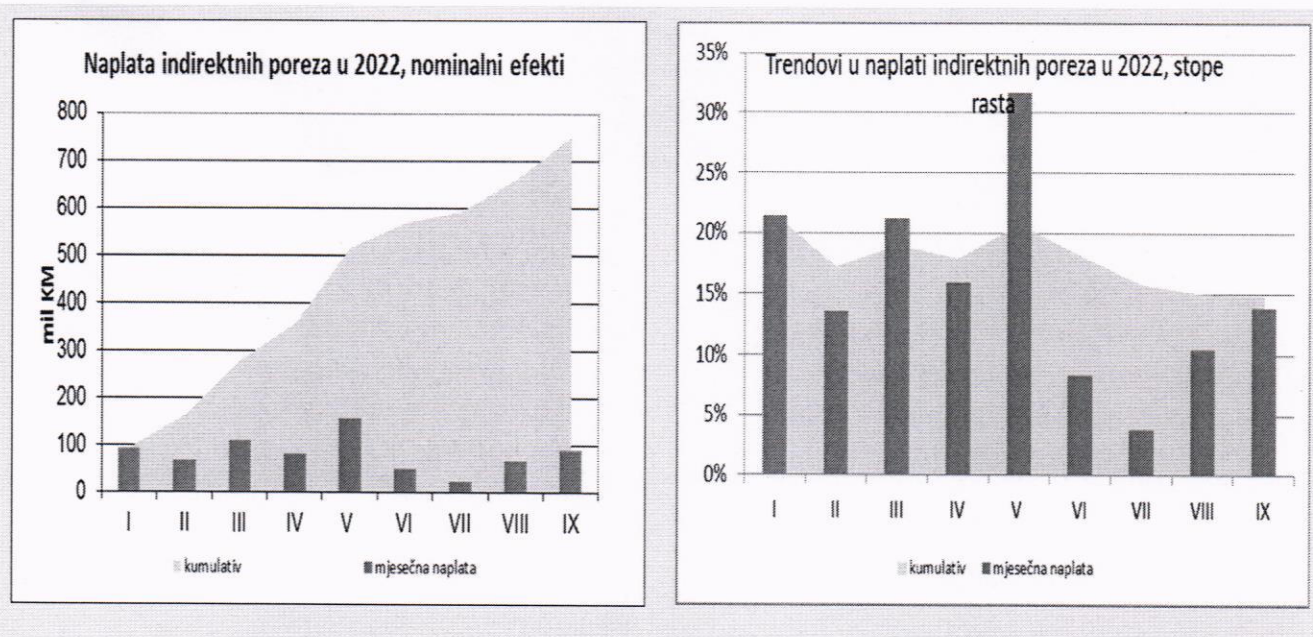
Naplata u prva tri kvartala 2022. godine

Ukupni prihodi

Prema preliminarnom izvješću o gotovinskom toku na JR UNO je u mjesecu rujnu 2022. naplaćen 121 mil. KM brutoprihoda više nego u istom mjesecu 2021. godine, a istodobno su isplate povrata bile veće za 30,8 mil. KM. U konačnici, netonaplata neizravnih poreza u rujnu je iznosila 740 mil. KM, što je za 13,9% više nego u rujnu 2021., odnosno za 90,2 mil. KM (grafikon 2.4). Snažan rast naplate u rujnu povećao je kumulativni suficit u naplati neizravnih poreza. Tako je u razdoblju siječanj - rujanj 2022. u odnosu na isto razdoblje 2021. netonaplata bila veća za 750,3 mil. KM, odnosno za 14,8%.

⁴⁰ OMA: Bilten broj 201/202, ožujak/travanj 2022.

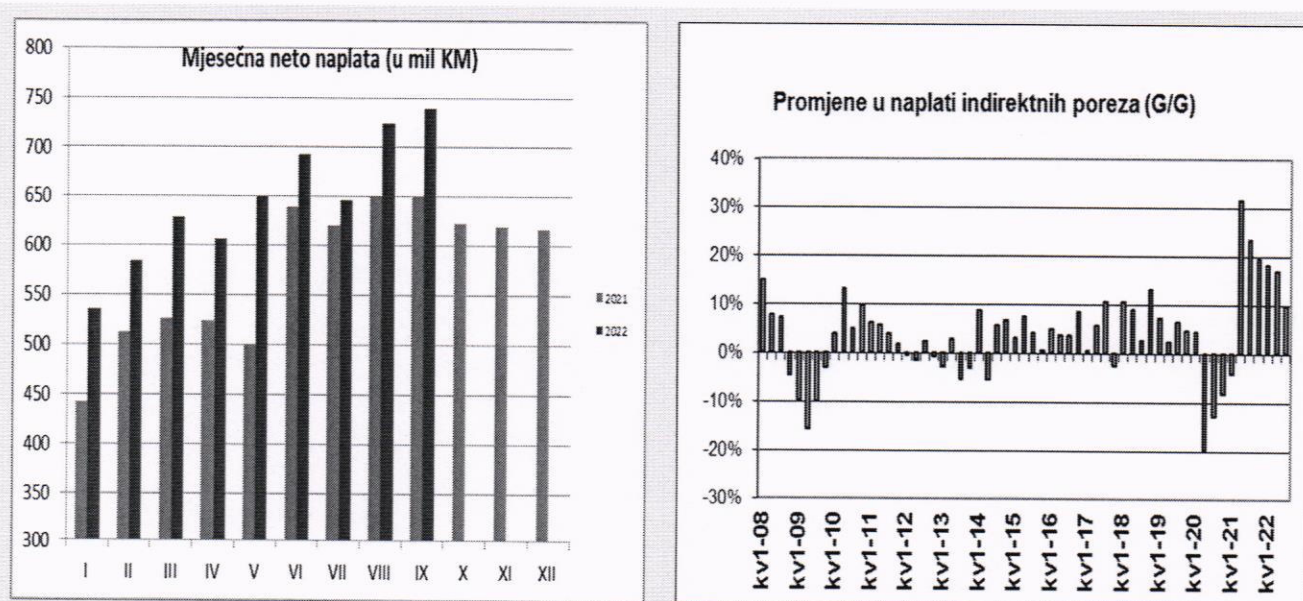
Grafikon 2.4. Naplata neizravnih poreza u 2022. godini: nominalni efekti i stope rasta

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Analiza naplate prihoda od neizravnih poreza u prvih pet mjeseci 2022. godine ukazuje na visoke netoeffekt, koji su zbog niske osnovice za usporedbe iz 2021. imali za rezultat visoke mjesečne stope rasta u 2022. Do lipnja 2021. osnovica za usporedbe bila je niska zbog restriktivnih *anti-covid* mjera, no, već u narednim mjesecima do kraja 2021., nakon ublažavanja epidemioloških mjera, raste naplata prihoda. Zbog više osnovice za usporedbu netoeffekti nakon svibnja 2022., u smislu dodatno naplaćenih prihoda, su manji, a mjesečne stope rasta znatno niže.

Grafikon 2.5. Mjesečna netonaplata neizravnih poreza

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

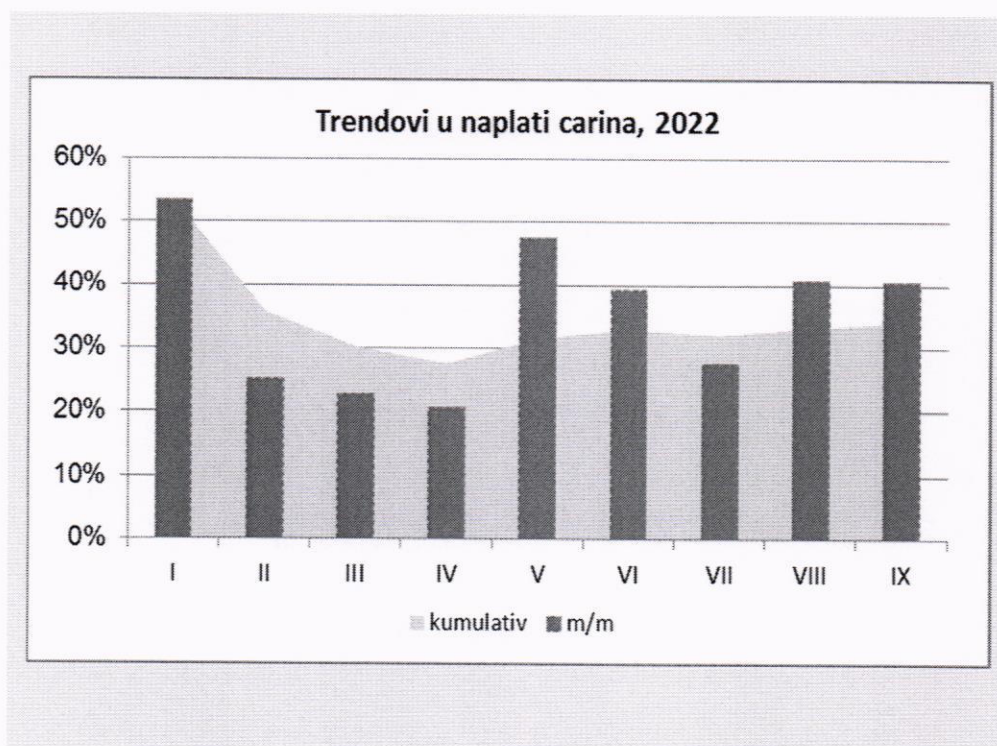
Kvartalne usporedbe ukazuju na visoke stope rasta naplate od drugog kvartala 2021., s trendom blagog usporavanja, koji je i očekivan zbog iscrpljivanja baznog efekta iz 2020., odnosno 2021. godine. U prvom kvartalu 2022. ostvaren je rast netonaplate neizravnih poreza od 18,2%, u drugom kvartalu rast od 17,1 %, a u trećem kvartalu 9,9% u odnosu na isti kvartal 2021. godine. Usporavanje se može vidjeti i u distribuciji netoefekata. Od ukupno 750,3 mil. KM netoefekata u prvom kvartalu 2022. je ostvareno 37,2% (ili 279,2 mil. KM), u drugom 38,5% (ili 289,1 mil. KM), a u trećem 24,3% (ili 182 mil. KM). Značajan faktor usporavanja netonaplate neizravnih poreza je i ogroman rast povrata, kao posljedice rasta uvoza⁴¹ i izvoza⁴².

Analiza po vrstama prihoda

Carine

U rujnu je nastavljen trend visokih stopa rasta prihoda od carina. Naplaćeno je 40,5% carina više nego u istom mjesecu 2021. godine, što je stabiliziralo rast kumulativnih prihoda od carina na 34,2% (grafikon 2.6).

Grafikon 2.6. Trendovi u naplati carina, 2022.

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

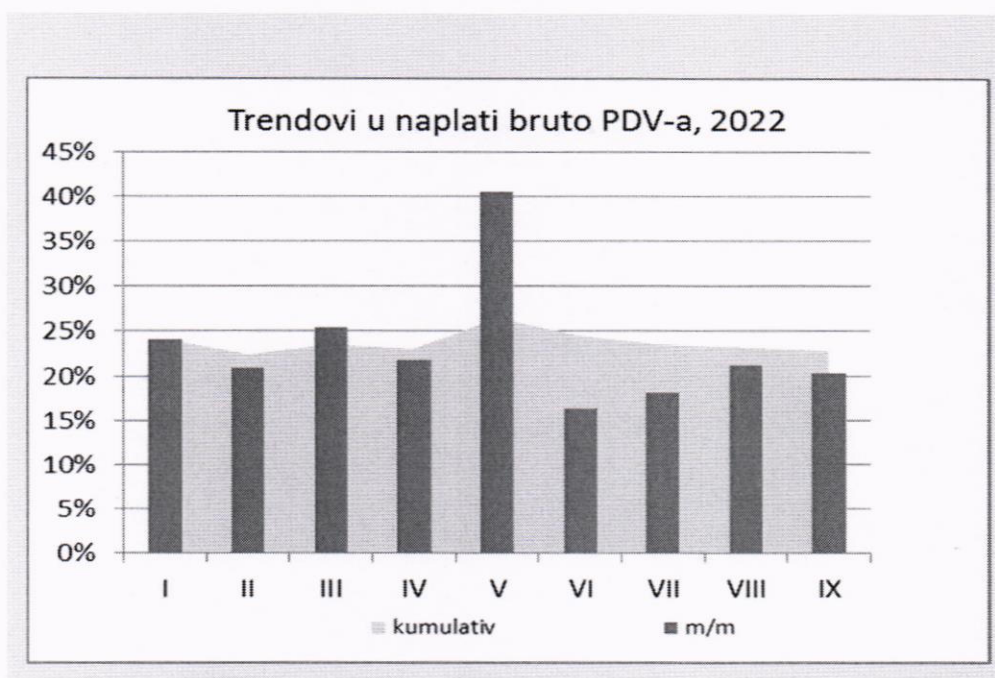
⁴¹ Prema podacima UNO rast uvoza u razdoblju siječanj - rujn 2022. iznosio je 38,5%.

⁴² Prema podacima UNO rast izvoza u razdoblju siječanj - rujn 2022. iznosio je 33,7%.

Porez na dodanu vrijednost. (PDV)

Naplata PDV-a u 2022. je stabilna, s vrlo visokim mjesečnim stopama rasta. Mjesečne stope rasta bruto naplate su se kretale u rasponu između 20% i 25% u prvih pet mjeseci 2022. zbog efekta baze iz 2021., a posljednja tri mjeseca s umjerenijim stopama rasta. Vrlo visok rast u svibnju od 40% predstavlja ovogodišnji maksimum. Umjerenije stope rasta nakon svibnja, maksimalno do 20%, dovele su do usporavanja kumulativnog rasta na 22,8% na razini devet mjeseci.

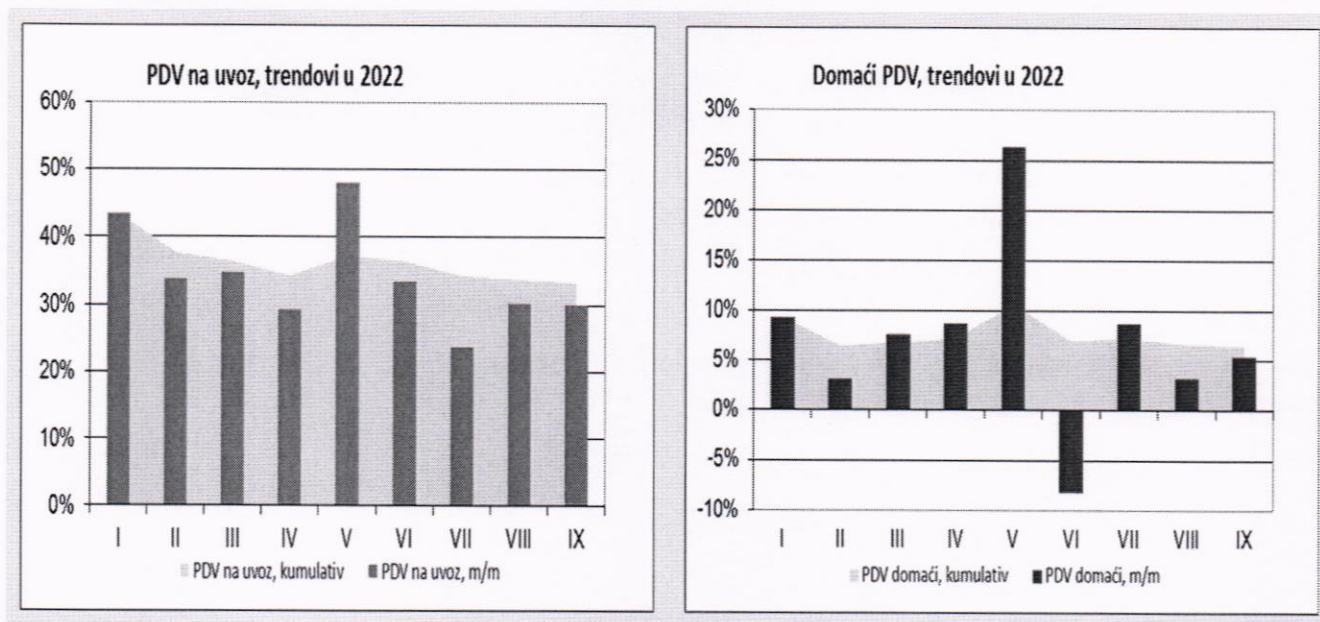
Grafikon 2.8. Trendovi u naplati PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Analiza strukture bruto PDV-a ukazuje na zaključak da je rast bruto naplate PDV-a u 2022. u najvećoj mjeri posljedica pozitivnih trendova u naplati PDV-a na uvoz. Kumulativni efekt većeg pondera PDV-a na uvoz u strukturi bruto PDV-a i vrlo visokih mjesečnih stopa rasta jest kumulativna stopa rasta od 30%. S druge strane, u naplati domaćeg PDV-a primjetne su snažne oscilacije, pogotovo u svibnju i lipnju. Zbog osciliranja naplate kumulativna stopa rasta domaćeg PDV-a u istom razdoblju iznosi 6,5%. No, i dalje se radi o visokoj stopi rasta u odnosu na projekcije potrošnje. Nakon usklađivanja trenutačno neusklađenih prihoda, od kojih se veći dio odnosi na PDV, kumulativna stopa rasta domaćeg PDV-a će u svakom slučaju biti veća.

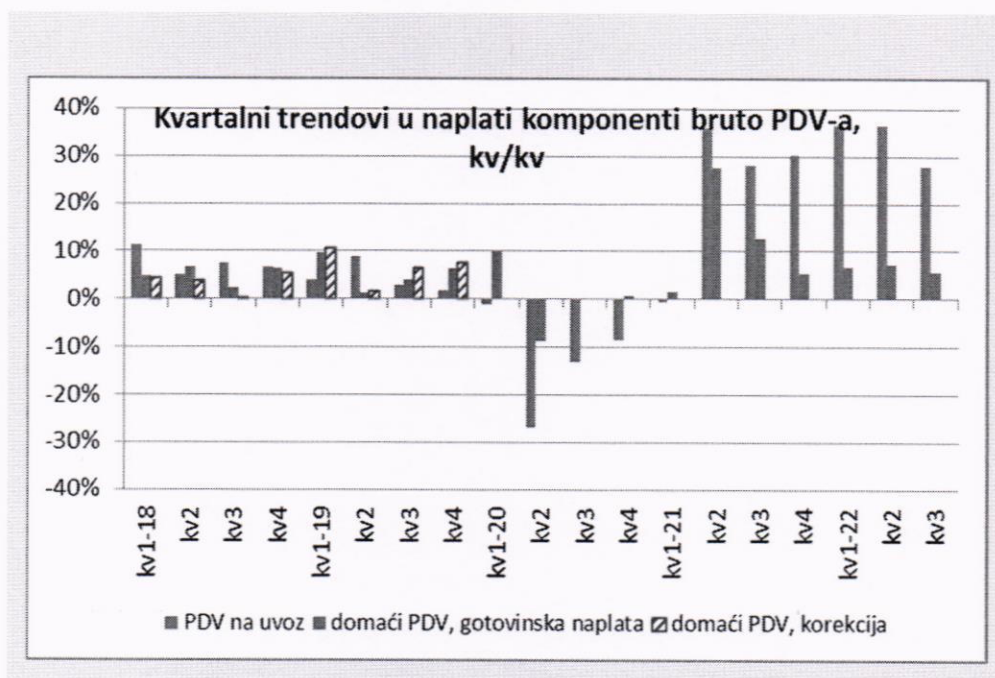
Grafikon 2.9. Mjesečna naplata prihoda od PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a

Izvor: UNO, OMA: Projekcije neizravnih poreza za razdoblje 2022. – 2025., travanj 2022.

Kvartalna analiza pokazuje stabilan kvartalni rast domaćeg PDV-a u posljednjih šest kvartala, a evidentno je usporavanje rasta kod PDV-a na uvoz u trećem kvartalu 2022.

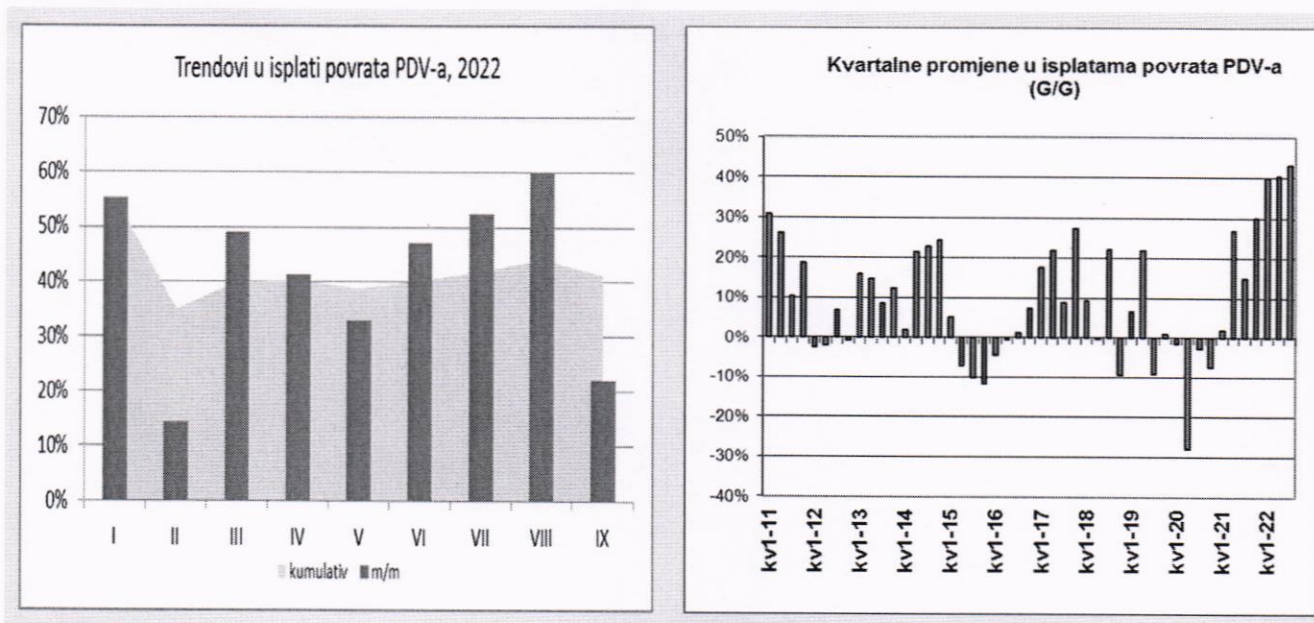
Grafikon 2.10. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Analize mjesečnih isplata povrata PDV-a u 2022. pokazuju visoke isplate, čak i do 60% veće nego u referentnom mjesecu 2021., tako da je na razini devet mjeseci 2022. isplaćeno čak 41,3% više povrata PDV-a nego u istom razdoblju 2021.

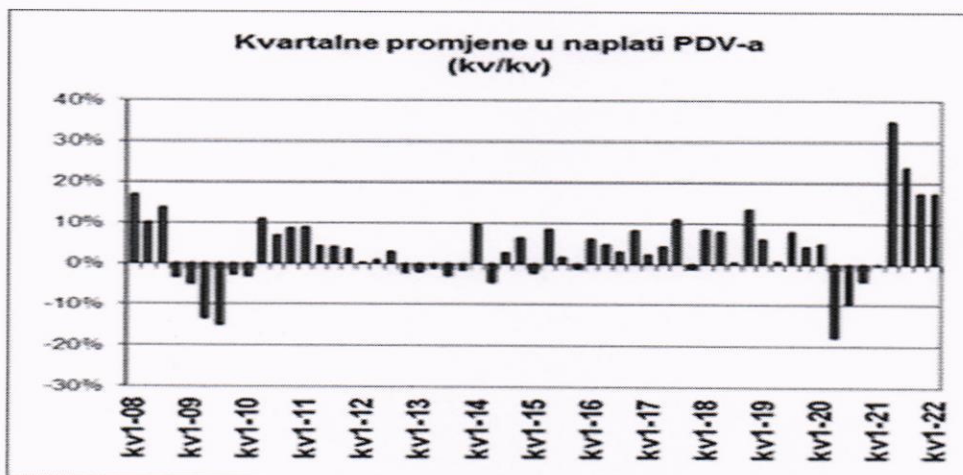
Grafikon 2.11. Kvartalne promjene u isplatama povrata PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA.

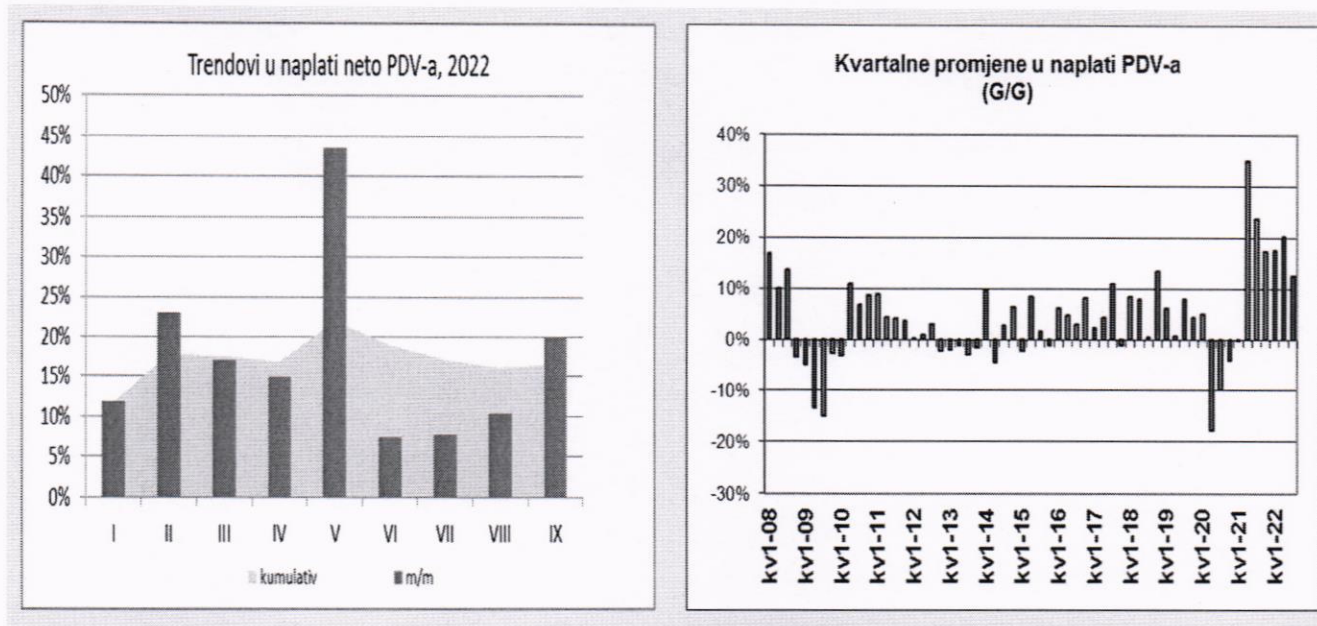
Analiza kvartalnih trendova (grafikon 2.11., prikaz desno) ukazuje na vrlo visoke kvartalne stope rasta u 2022. godini, s rastućim trendom u trećem kvartalu (43,3%). Zbog manjeg usporavanja isplata povrata u rujnu 2022. (vidi grafikon 2.11., prikaz lijevo) udio kumulativa povrata PDV-a u kumulativu bruto PDV za devet mjeseci 2022. je smanjen na 28,9%, što je za 3,8 postotnih poena iznad udjela u istom razdoblju 2021.

Grafikon 2.12. Trendovi u isplati PDV povrata

Izvor: UNO, OMA: Projekcije neizravnih poreza za razdoblje 2022. – 2025., travanj 2022.

Grafikon 2.13. Trendovi u naplati neto PDV-a

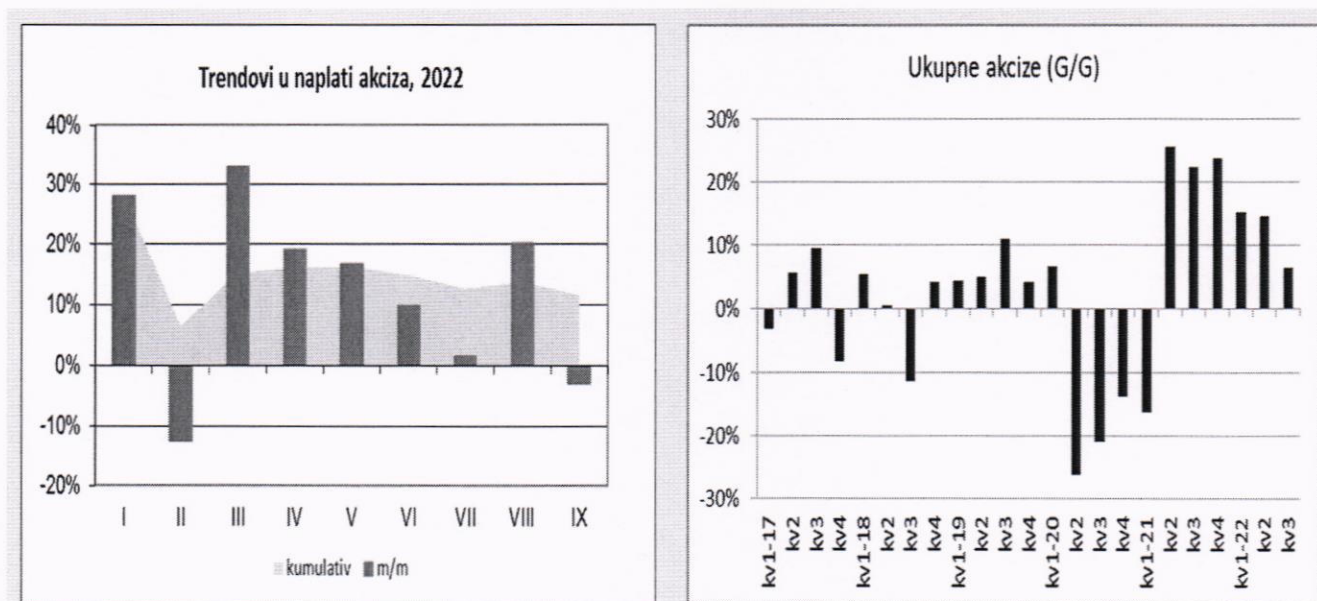

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Trošarine i cestarina

U prvom kvartalu 2022. godine nastavljen je pozitivan trend rasta naplate trošarina koji traje još od prethodna tri kvartala. Iako je u drugom mjesecu zabilježen značajan pad naplate, zahvaljujući snažnom rastu u prvom i trećem mjesecu na razini kvartala ostvaren je rast od 15,2%.

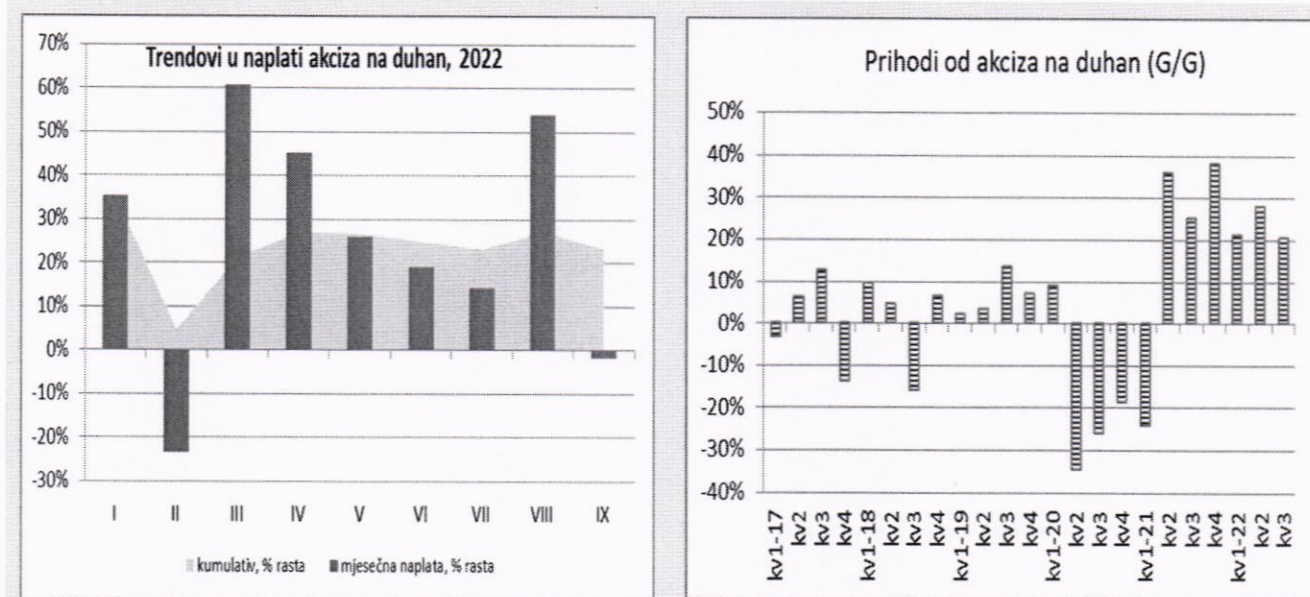
Grafikon 2.14. Ukupne trošarine

Izvor: UNO, OMA: Projekcije neizravnih poreza za razdoblje 2022. – 2025., travanj 2022.

Analiza naplate trošarina po vrstama proizvoda na koje se naplaćuju ukazuje na zaključak da je rast prihoda od trošarina u cijelosti determiniran naplatom trošarina na duhanske prerađevine. Štoviše, efekti naplate trošarina na duhanske prerađevine na ukupnu naplatu su u određenoj mjeri umanjeni zbog smanjenja naplate trošarina na derivate nafte.

Grafikon 2.15. Prihodi od trošarina na duhan (kv/kv)

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

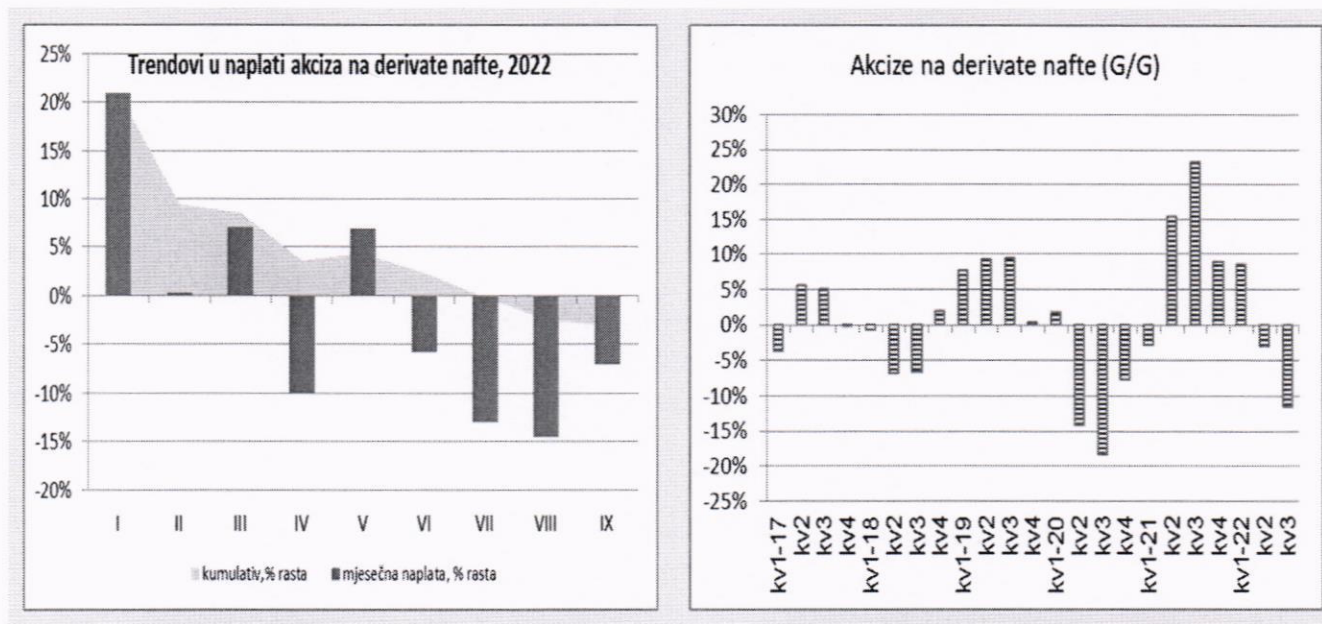
U početku 2022. godine naplata trošarina na duhanske prerađevine je snažno oscilirala, a od ožujka je zabilježen stabilan rast ali ponovno sa snažnim oscilacijama. Zbog rastuće osnovice za poređenja iz 2021. godine mjesečne stope rasta su pale s visokih 60,6%, ostvarenih u ožujku, na 14,1% u srpnju. Međutim, u kolovozu je ponovno ostvaren rast naplate prihoda od čak 53,9%, a u rujnu pad od 1,7%. U konačnici kumulativnu stopa rasta za devet mjeseci 2022. iznosi 23,3%. Kvartalna analiza pokazuje vrlo visoke stope rasta od drugog kvartala 2021. Stope rasta u 2022. su malo niže, u prvom i trećem kvartalu 21%, a u drugom 27,9%.

U cjelini, očito je da su se ostvarila očekivanja da će u ljetnoj sezoni značajnije porasti potrošnja nerezidenata i pored rasta maloprodajnih cijena cigareta. Politika zadržavanja iste maloprodajne cijene najjeftinijeg brenda cigareta čak sedam mjeseci je spriječila migraciju konzumenata iz te kategorije kupaca na crno tržište ili na korištenje duhana. S druge strane, politika ekonomije obujma uz umjerene cijene je očigledno bila profitabilna, i pored rasta troškova inputa, te je donijela prihode, kako duhanskoj industriji, tako i prihoda trošarina i pripadajućeg PDV-a na JR UNO.

Za razliku od trošarina na duhanske prerađevine, dubioze u naplati **trošarina na derivate nafte** su iz mjeseca u mjesec sve veće. U lipnju je bio ostvaren pad prihoda od trošarina od 5,7%, u srpnju pad od 12,9%, u kolovozu čak 14,5%, a u rujnu 7% u odnosu na referentne mjesece 2021. (grafikon 2.15., prikaz lijevo). To je i očekivano, s obzirom na visoki rast maloprodajnih cijena derivata nafte koji nije

praćen rastom dohotka. Treba imati u vidu da je prva dva mjeseca 2022., do izbijanja rata u Ukrajini, naplata trošarina na derivate nafte bila solidna, uzimajući u obzir rast cijena nafte na svjetskom tržištu. Zbog cjenovne konkurentnosti BiH je bila u zimskoj sezoni atraktivna destinacija nerezidentima, kako dijaspori i turistima, tako i osobama u pograničnim krajevima i u tranzitu, što je rezultiralo povećanom potrošnjom. To je ujedno i razlog što je na razini prvog polugodišta ipak ostvaren skroman rast naplate trošarina na derivate nafte od 2,3%. Nakon izbijanja ratnih sukoba pad potrošnje, a time i naplate trošarina, bio je neminovan zbog visokog rasta maloprodajnih cijena derivata nafte. Nakon strmoglavog pada naplate u trećem kvartalu 2022. kumulativna naplata trošarina na derivate nafte za devet mjeseci 2022. je manja za 3,1% u odnosu na naplatu trošarina u istom razdoblju 2021.

Grafikon 2.16. Prihodi od trošarina na derivate nafte

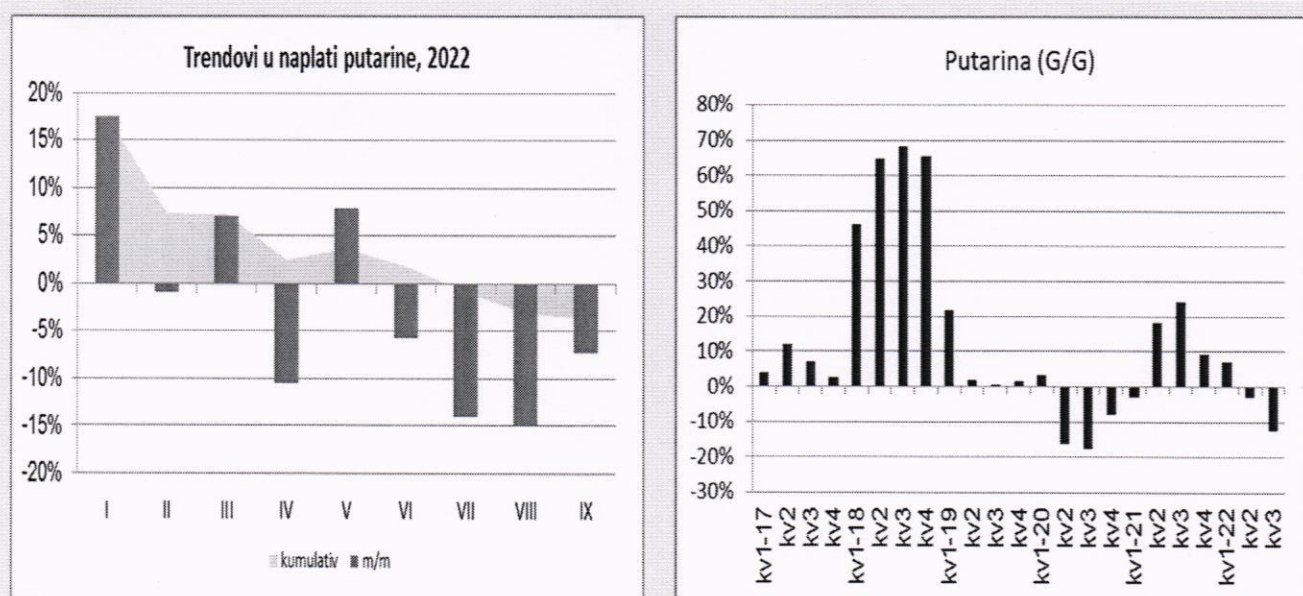

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kvartalna analiza na najbolji način ilustrira negativne trendove u naplati trošarina na derivate nafte. Pozitivni trendovi iz 2021. zadržali su se samo u prvom kvartalu, kad je ostvaren rast trošarina od 8,5%. Rat u Ukrajini, zaoštavanje energetske krize i povećanje cijena nafte na svjetskom tržištu donijelo je prvo pad od 3% u drugom kvartalu 2022., da bi u trećem kvartalu pad trošarina iznosio čak 11,6%.

Naplata prihoda od **cestarine** prati naplatu trošarina na derivate nafte, s tim da su negativni trendovi lošiji nego kod naplate trošarina na derivate nafte zbog različitog obuhvata osnovice i obračuna trošarina i cestarine. Zbog daljnjeg pada naplate cestarine u rujnu od 7,3% kumulativni pad za devet mjeseci iznosi 3,7%.

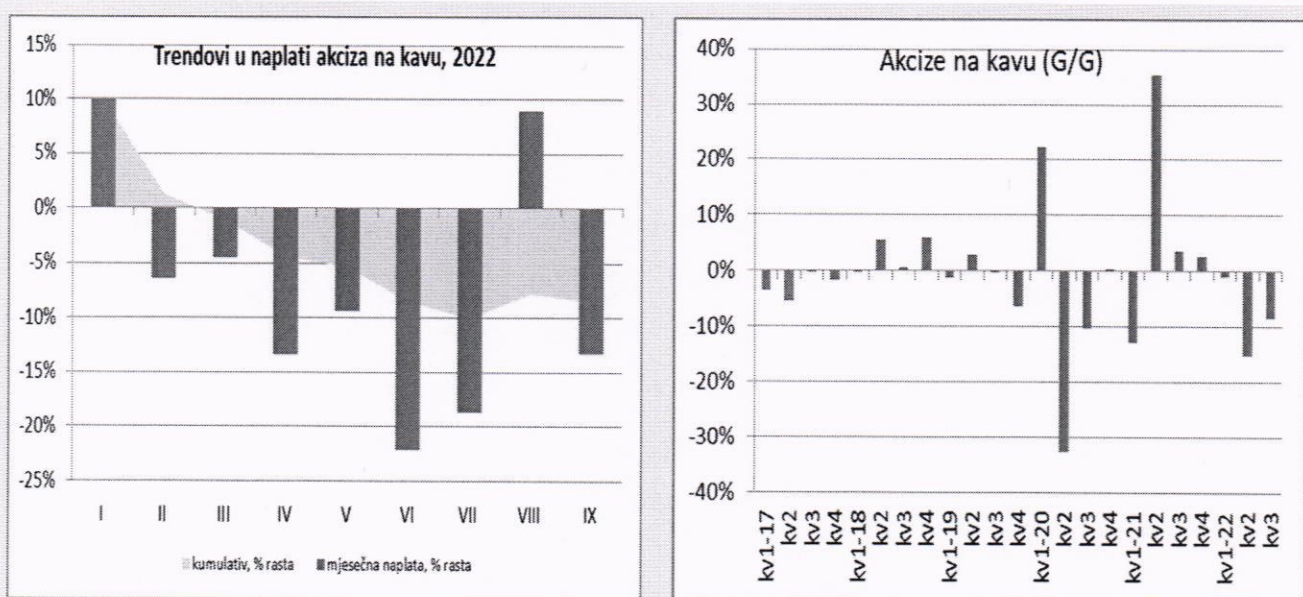
Grafikon 2.17. Prihodi od cestarine (kv/kv)

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Naplata trošarina na **kavu** je bila negativna u svim mjesecima osim u siječnju i kolovozu, tako da je na razini devet mjeseci 2022. zabilježen pad od 8,5%. Kvartalna analiza ukazuje na negativne trendove u sva tri kvartala 2022.

Grafikon 2.18. Prihodi od trošarina na kavu (kv/kv)

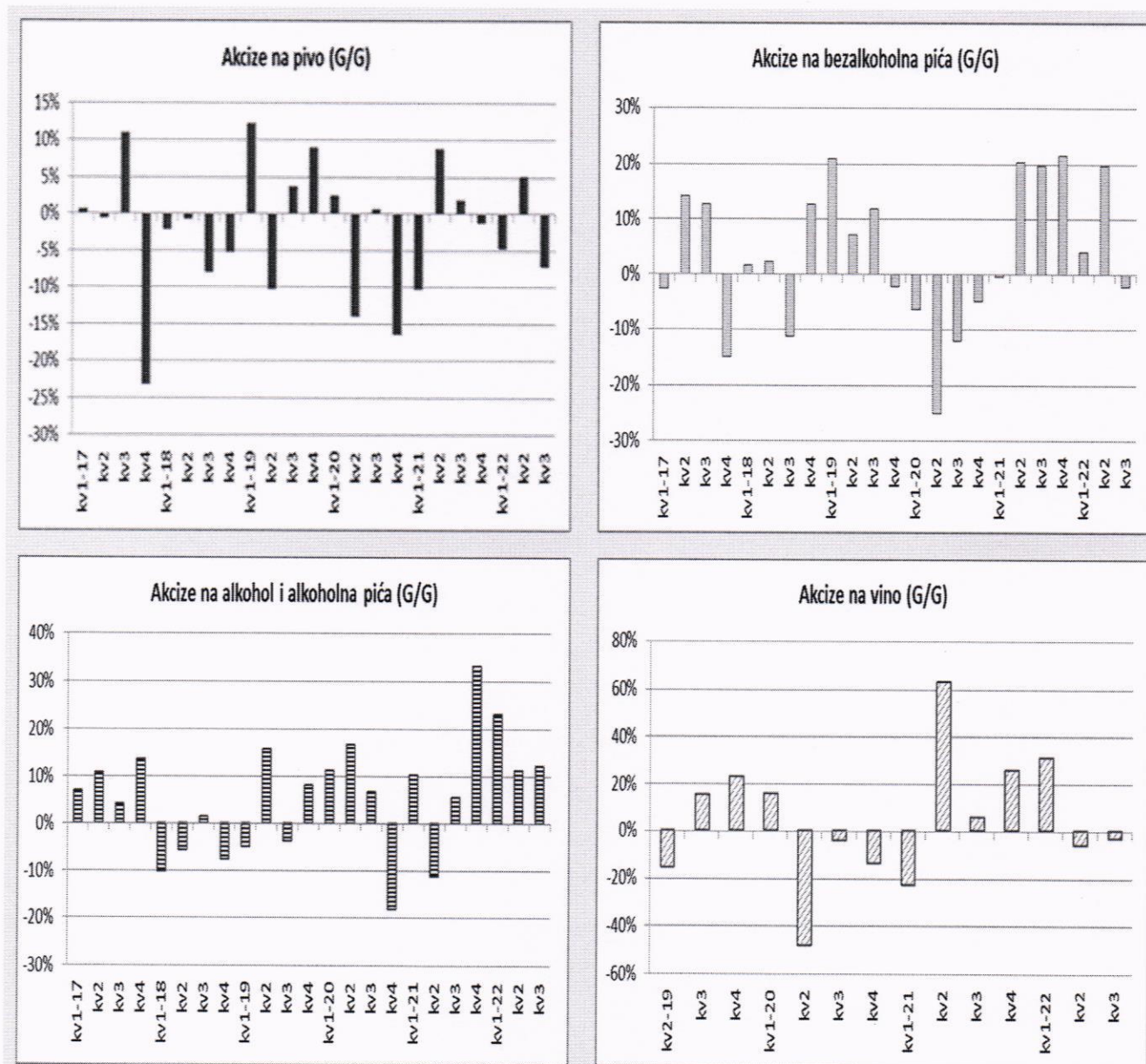

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U 2022. pozitivni trendovi iz 2021. su nastavljani samo u naplati trošarina na **alkohol i alkoholna pića** u sva tri kvartala. S druge strane, u naplati trošarina na **bezalkoholna pića** trendovi su se pogoršali u trećem kvartalu 2022., a u naplati trošarina na vina i u drugom kvartalu 2022. Za razliku od ostalih vrsta neizravnih poreza u naplati trošarina na **pivo** nije bilo pozitivnih efekata, niti u drugom polugodištu 2021. u odnosu na ekstremno nisku bazu u 2020., niti u prvom dijelu 2022. godine. Pozitivan rast naplate

je ostvaren samo u drugom kvartalu 2022., dok je u prvom i trećem kvartalu ostvaren pad naplate. Čak ni rast od 6,1% u naplati trošarina na uvozna piva na razini devet mjeseci 2022. i njihov visok ponder u ukupnoj naplati nije moglo neutralizirati pad prihoda od trošarine na domaća piva od 8,8%.

Grafikon 2.19. Trendovi u naplati trošarina na pivo, bezalkoholna pića, alkohol i alkoholna pića i vino

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

II.3. Projekcije prihoda od neizravnih poreza (osnovni scenarij)

Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od neizravnih poreza, projekcije prihoda od istih prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu s izvješćima UNO o naplati po vrstama prihoda. Projekcije prihoda za razdoblje 2022. - 2025. godine prikazane su u sljedećoj tablici.

Tablica 2.2. Osnovni scenarij projekcija prihoda od neizravnih poreza (2022. - 2025. godina)

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM						Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija					2022	2023	2024	2025
		2021	2022	2023	2024					
PDV	4.429,9	5.087,1	5.329,3	5.474,8	5.663,2		14,8%	4,8%	2,7%	3,4%
Akcize	1.475,9	1.640,4	1.604,4	1.709,8	1.744,4		11,1%	-2,2%	6,6%	2,0%
Carine	324,4	423,2	449,1	476,0	510,3		30,5%	6,1%	6,0%	7,2%
Putarina	655,0	626,5	637,2	654,4	674,0		-4,4%	1,7%	2,7%	3,0%
Ostalo	34,1	50,8	34,1	34,1	34,1		49,2%	-33,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	6.919,3	7.828,1	8.054,0	8.349,0	8.625,9		13,1%	2,9%	3,7%	3,3%
Namjenska putarina *)	-409,1	-391,6	-398,2	-409,0	-421,2		-4,3%	1,7%	2,7%	3,0%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	6.510,3	7.436,5	7.655,8	7.940,0	8.204,6		14,2%	2,9%	3,7%	3,3%

Izvor: UNO, OMA: Projekcije neizravnih poreza za razdoblje 2022. – 2025., listopad 2022.

Napomene:

*) Namjenska cestarina je do 1. 2. 2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjen u cijelosti za izgradnju autocesta, a od 1. 2. 2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autocesta (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih cesta (0,05 KM/litri).

Projekcije udjela prihoda u BDP-u prikazane su u tablici 2.21.:

Tablica 2.3. Osnovni scenarij projekcije prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a 2022. - 2025. godine

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2021	2022	2023	2024	2025
PDV	11,1%	11,6%	11,4%	11,1%	10,9%
Akcize	3,7%	3,7%	3,4%	3,5%	3,4%
Carine	0,8%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%
Putarina	1,6%	1,4%	1,4%	1,3%	1,3%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	17,3%	17,8%	17,2%	16,9%	16,6%
Namjenska putarina	-1,0%	-0,9%	-0,9%	-0,8%	-0,8%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	16,3%	16,9%	16,4%	16,1%	15,8%

Izvor: UNO, OMA: Projekcije neizravnih poreza za razdoblje 2022. – 2025., rujan 2022.

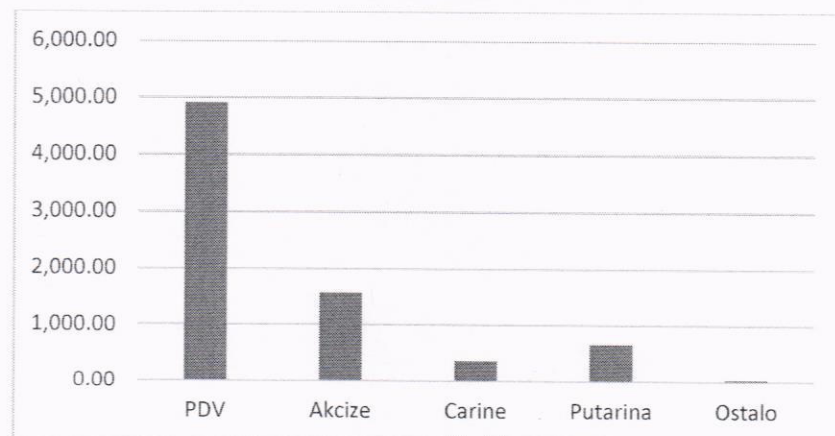
Napomena:

*) Namjenska cestarina je do 1. 2. 2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, a od 1. 2. 2018. 0,25 KM/litar derivata nafte

Projekcije za 2022. godinu

Projektirani iznos netonaplate prihoda od neizravnih poreza za 2022. godinu iznosi 7.550,4 mil. KM, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 9,1% ili za 631,1 mil. KM. Grafikon 2.20. prikazuje udjel pojedinih vrsta prihoda u projektiranom apsolutnom rastu ukupnih prihoda.

Grafikon 2.20. Projekcije rasta prihoda za 2022. godinu (mil. KM)

Izvor: UNO, OMA: Projekcije neizravnih poreza za razdoblje 2022. – 2025., travanj 2022. g

U prvih devet mjeseci 2022. godine ostvarena je stopa rasta netoprihoda od neizravnih poreza od 14,8% u odnosu na isto razdoblje 2021. godine. Prema projekcijama DEP-a, očekuje se nominalni rast BDP-a od 12,6% u 2022. godini. Imajući u vidu da stopa rasta prihoda u razdoblju I. – IX. 2022. godine dijelom proizlazi iz specifičnosti u statističkoj osnovici za poređenje (niska osnovica u prvom dijelu 2021. godine zbog strogih restriktivnih mjera u borbi protiv koronavirusa), te uzimajući u obzir ogromne nepoznanice u pogledu dešavanja u Ukrajini i razvijanja epidemiološke situacije u zemlji i okruženju, projektirana stopa rasta prihoda od neizravnih poreza za 2022. godinu je nešto niža od devetomjesečne stope rasta i iznosi 13,1%.

PDV

Nakon pada netoprihoda od PDV-a u 2020. godini od 6,8%, koji je bio posljedica pandemije koronavirusa, u 2021. godini zabilježen je njihov snažan oporavak. U 2021. godini ostvarena je visoka stopa rasta netoprihoda od PDV-a od 18,2% u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu je naplata premašila prikupljene netoprihode u „predkriznoj“ 2019. godini za preko 400 mil. KM. Analiza trendova naplate neto PDV-a u tekućoj godini ukazuje na nastavak pozitivnih trendova iz 2021. godine. Na osnovi preliminarne izvješća, u prvih devet mjeseci 2022. godine ostvaren je rast netoprihoda od PDV-a od 16,6%. Naplatu u prvih devet mjeseci 2022. karakteriziraju vrlo visoka stopa rasta prihoda od PDV-a na uvoz, stabilna stopa rasta prihoda od domaćeg PDV-a i visoke isplate povrata (vidi dio 1.3.2. Naplata u razdoblju siječanj – rujan 2022. g.). Projektirani iznos prihoda od PDV-a u 2022. godini iznosi 5.087,1 mil. KM, što je za 14,8 % više od ostvarenja u 2021. godini. Projekcija je zasnovana na povijesnoj sezonskoj shemi naplate pojedinih kategorija PDV-a (koja ne uključuje specifičnosti u prethodne dvije godine), te kretanjima i projekcijama makroekonomskih pokazatelja.

Trošarine i cestarina

Drugi najveći doprinos iznosu prihoda u 2022. godinu imaju prihodi od **trošarina** u iznosu od 1.565,7 mil. KM, što je za 6,1% ili za 89,8 mil. KM više od ostvarenja u 2021. godini

Projektirani iznos netoprihoda od **cestarine** u 2022. godini iznosi 669,0 mil. KM, što je za 2,1% više od ostvarenja u 2021., a zasnovan je na tekućim trendovima naplate, povijesnoj sezonskoj shemi naplate (koja ne uključuje podatke za godine sa specifičnostima), prognozama makroekonomskih pokazatelja (DEP, ožujak 2022.), kretanjima cijena derivata nafte i procjenama cjenovne elastičnosti potražnje za derivatima nafte u BiH (OMA).

Prihodi od trošarina na derivate nafte

U prvih šest mjeseci 2022. godine je ukupna potrošnja derivata nafte porasla za 2,4%. Potrošnja dizel goriva porasla je za 2,5%, benzina za 0,7% a svih drugih

derivata ukupno (lož ulje, kerozin, tečni naftni plin) za 4,8%. Može se zaključiti da je, nakon rasta potrošnje derivata u siječnju i veljači, s početkom ratnih dešavanja u Ukrajini i rastom cijena na svjetskom tržištu nafte, u ožujku nastupio pad potrošnje koji traje sve vrijeme promatranog razdoblja s izuzetkom u mjesecu svibnju, kada se ostvareni rast dijelom može pripisati efektima niske osnovice potrošnje dizel goriva u istom mjesecu prethodne godine. U vrijeme izrade projekcija nisu bili dostupni podaci o potrošnji derivata za treći kvartal, ali pad naplaćenih trošarina u tom kvartalu od 11,6% ukazuje na daljnje pogoršanje trendova.

Prihodi od trošarina na duhan

U četvrtom kvartalu se može očekivati nastavak pozitivnih trendova u naplati trošarina na duhanske prerađevine. Očekuje se blagi rast prosječne ponderirane cijene cigareta, do 0,5% na godišnjoj razini, kao posljedice povećanja maloprodajnih cijena određenih brendova cigareta sredinom 2022. i prekompozicije strukture ponude cigareta prema skupljim brendovima. Očekuje se da će tržište nastaviti rasti u skladu s trendovima u trećem kvartalu 2022. Moguće je da će duhanske kompanije, pred prelazak na novi način plaćanja trošarina na duhanske prerađevine, u određenoj mjeri prolongirati zahtjeve za izdavanjem trošarinskih markica i time odgoditi plaćanje trošarina do momenta uvoza. Imajući navedeno u vidu, očekuje se da će naplata trošarina na duhanske prerađevine u 2022. godini biti veća za 22,8% u odnosu na naplatu u 2021. godini.

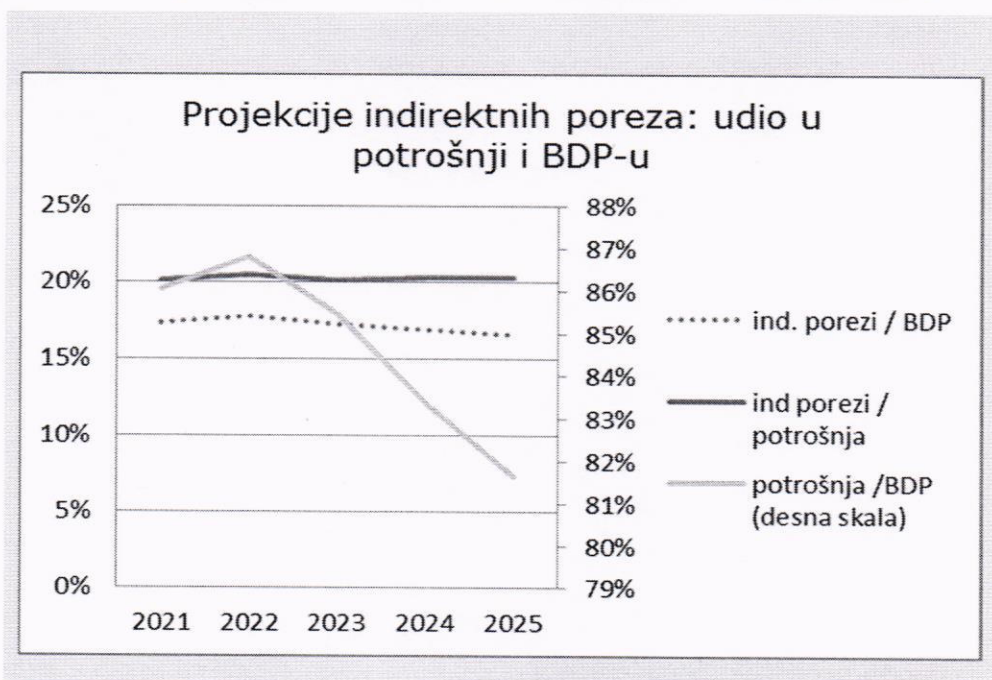
Carine

Liberalizacija vanjske trgovine dovela je do snažnog pada prihoda od carina, kako u apsolutnim iznosima tako i u pokazateljima udjela u ukupnim netoprihodima od neizravnih poreza. Sa 650,4 mil. KM u 2007. godini, netoprihodi od carina pali su na svega 211 mil. KM u 2013. godini. Od 2014. godine zabilježen je šestogodišnji trend blagog rasta ovih prihoda, dosežući razinu od 300,6 mil. KM u 2019. godini. U 2020. godini, s pandemijom koronavirusa, ovi prihodi su ponovno pali na 262,2 mil. KM, dok su u 2021. godini zabilježili oporavak na 324,4 mil. KM. Ako se promatra udio u ukupnim netoprihodima od neizravnih poreza, primjetan je snažan pad u razdoblju od 2007. do 2013. godine s 14,0% na 4,3%. Nakon tog razdoblja (2014. – 2021.) ovaj je udio relativno stabilan i kreće se u rasponu od 4,4% do 4,7%.

Projekcije za razdoblje 2023. - 2025. godine

Projektirane stope rasta netoprihoda od neizravnih poreza za 2023., 2024. i 2025. godinu iznose 2,9%, 3,7% i 3,3%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, povijesnoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2022. godinu.

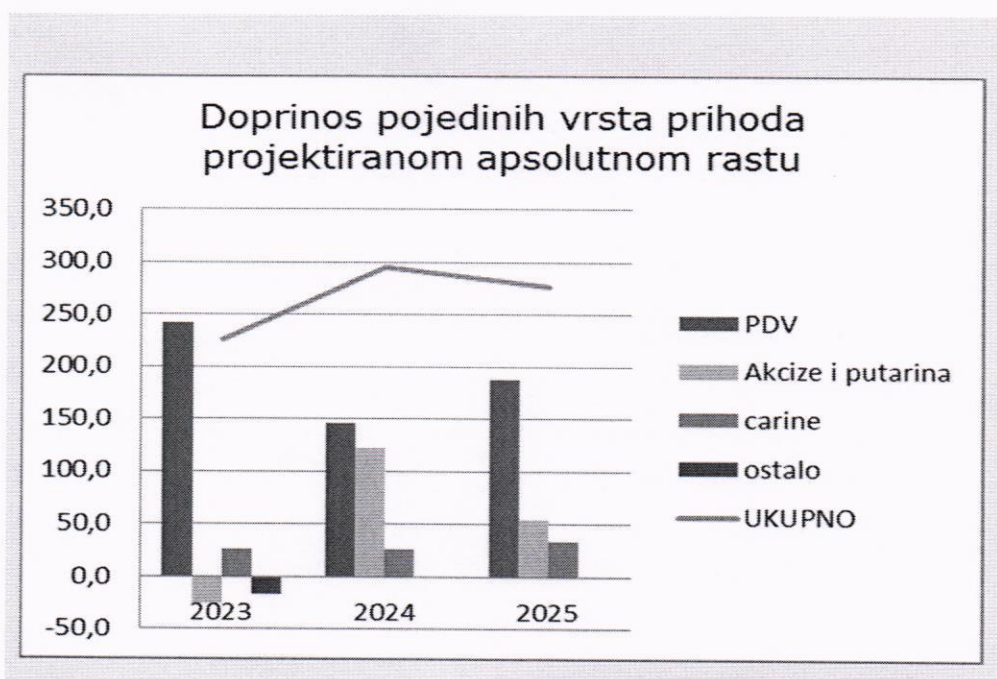
Grafikon 2.21. Projektirani udio neizravnih poreza u BDP-u i ukupnoj potrošnji

Izvor: Pregled OMA na osnovi projekcija prihoda neizravnih poreza (OMA, listopad 2022.) i projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP, rujan 2022.)

Najveći generator godišnjeg apsolutnog rasta prihoda od neizravnih poreza u navedenom razdoblju je PDV, s obzirom na njegov značajan udio u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta. U 2023. godini projektiran je pad prihoda od trošarina na duhan i ukupnih trošarina, zbog uključivanja negativnih efekata promjene režima naplate trošarina na uvozne duhanske prerađevine. Iz razloga što su navedeni efekti jednokratni, u narednoj 2024. godini se očekuje visoka stopa rasta prihoda od trošarina (efekt niske osnovice za usporedbu). Zbog visokih projektiranih stopa rasta uvoza (DEP, rujan 2022) i rasta udjela carina u ukupnim neizravnim porezima, značajan je doprinos carina apsolutnom rastu prihoda u rangu od 25,8 do 34,3 mil. KM.

Grafikon 2.22. Doprinos pojedinih vrsta prihoda projektiranom apsolutnom rastu

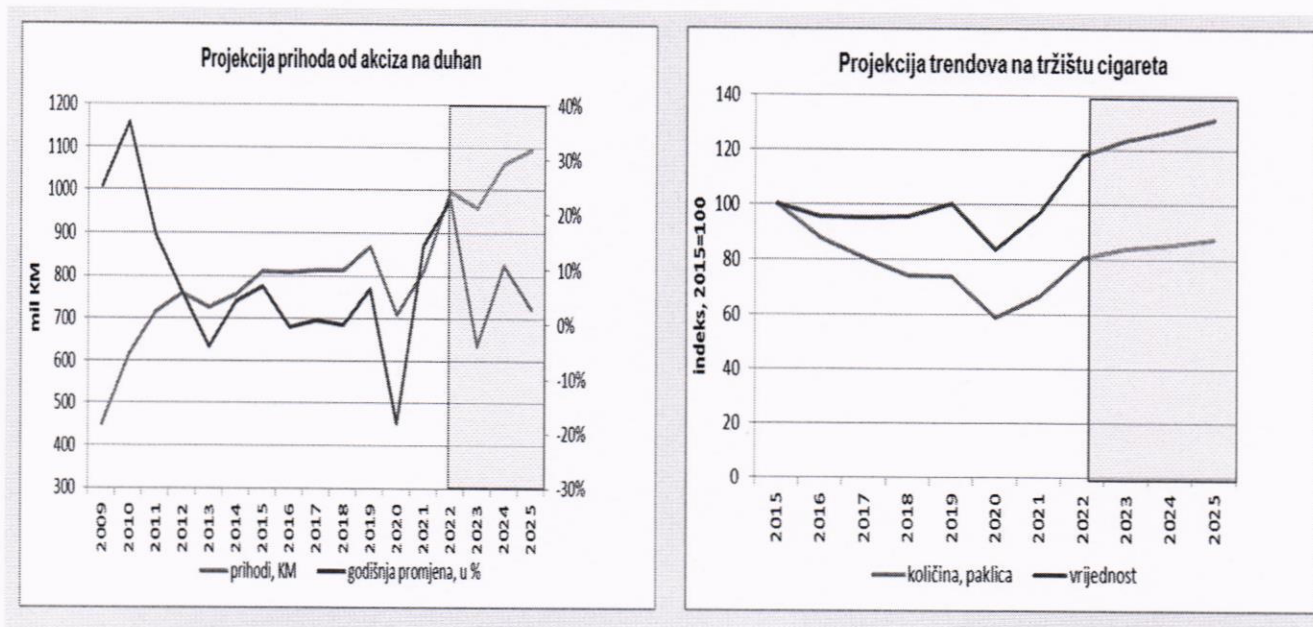
Izvor: Pregled OMA na osnovi projekcija prihoda od neizravnih poreza (OMA, listopad, 2022)

S obzirom na to da se ne očekuje promjena politike oporezivanja cigareta u 2023., pretpostavka je da će duhanske kompanije, slijedom politike iz 2022. godine, a imajući u vidu neizvjesnost u pogledu rasta cijena energenata i ostalih inputa, biti primorane na korekcije maloprodajnih cijena cigareta u prosjeku do 1%. Pokazalo se da je variranjem cijena brendova cigareta unutar asortimana moguće zadržati konzumente s nižim dohocima, a istovremeno korekcijama cijena naviše skupljih brendova povećati potrošnju konzumenata s višim dohocima, pogotovo nerezidenata iz EU-a i ostalih zapadnih zemalja. S obzirom da je politika oporezivanja cigareta u BiH nepromijenjena još od 2019. godine, a da zemlje u okruženju i članice EU-a kontinuirano povećavaju trošarine na cigarete, iz godine u godinu se povećava cjenovna konkurentnost cigareta u BiH, što potiče potrošnju nerezidenata. Očekuje se povećanje trošarinskog opterećenja duhana za pušenje u 2023., no, to povećanje će biti minimalno, s obzirom na minimalan rast cijena cigareta u razdoblju koje se koristi za izračun trošarina na duhanske prerađevine prema važećoj metodologiji.

Negativan faktor naplate trošarina na cigarete u 2023. jest promjena načina obračuna i plaćanja trošarina na duhanske prerađevine. Novi način plaćanja trošarina podrazumijeva plaćanje u momentu uvoza cigareta umjesto u momentu preuzimanja trošarinskih markica, kako je to bilo do sada. Navedena promjena u prvi mah će proizvesti vakuum u naplati trošarina od mjesec - mjesec i pol dana, ovisno o tome koliki je do sada bio vremenski razmak između preuzimanja markica i uvoza cigareta. S obzirom na složenost procedure usvajanja propisa i na potrebna tehnička prilagođavanja, te imajući u vidu izmjene ostalih pravila u vezi s oporezivanjem trošarinom, velika je vjerojatnoća da će se nova pravila primjenjivati od 2023. godine. Gubitak prihoda od trošarina u momentu prelaska na novi režim plaćanja trošarina je

jednokratan, jer se javlja samo pri prelasku na novi režim plaćanja trošarina i utječe samo na naplatu trošarina u 2023. godini. Gubitak prihoda od trošarina je procijenjen u visini prosječne mjesečne naplate trošarina na duhanske prerađevine u 2022. godini, što, zajedno s pripadajućim iznosom PDV-a, iznosi 0,2% BDP.

Grafikon 2.23. Projekcija prihoda od trošarina na duhan

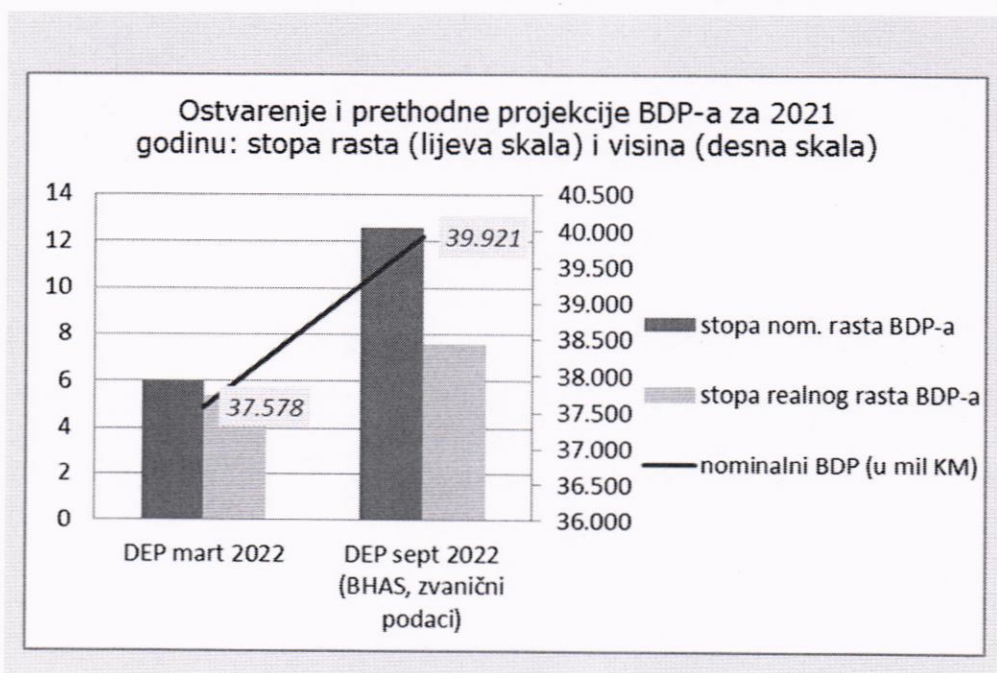

Izvor: Pregled OMA na osnovi projekcija prihoda od neizravnih poreza (OMA, listopad, 2022.)

II.4. Razlike u odnosu na prethodne projekcije

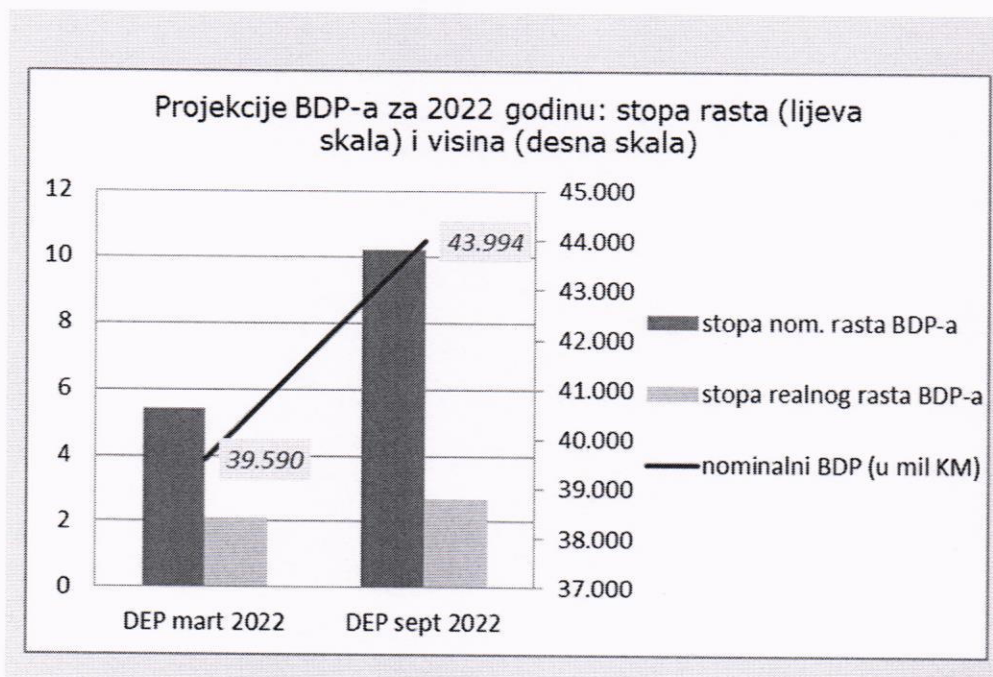
Projekcije prihoda od neizravnih poreza usko su vezane za DEP-ove projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.

Grafikon 2.24. Procjene DEP-a za BDP u 2021. godini

U odnosu na prethodne DEP-ove projekcije (ožujak 2022.), projekcije nominalnog iznosa BDP-a za 2022. godinu revidirane za +4.404 mil. KM. Nominalna stopa rasta BDP-a revidirana za 4,8 p.p., dok je projekcija realne stope rasta BDP-a revidirana za 0,6 p.p. Projektirana stopa inflacije je snažno revidirana sa 6% na 13,1%.

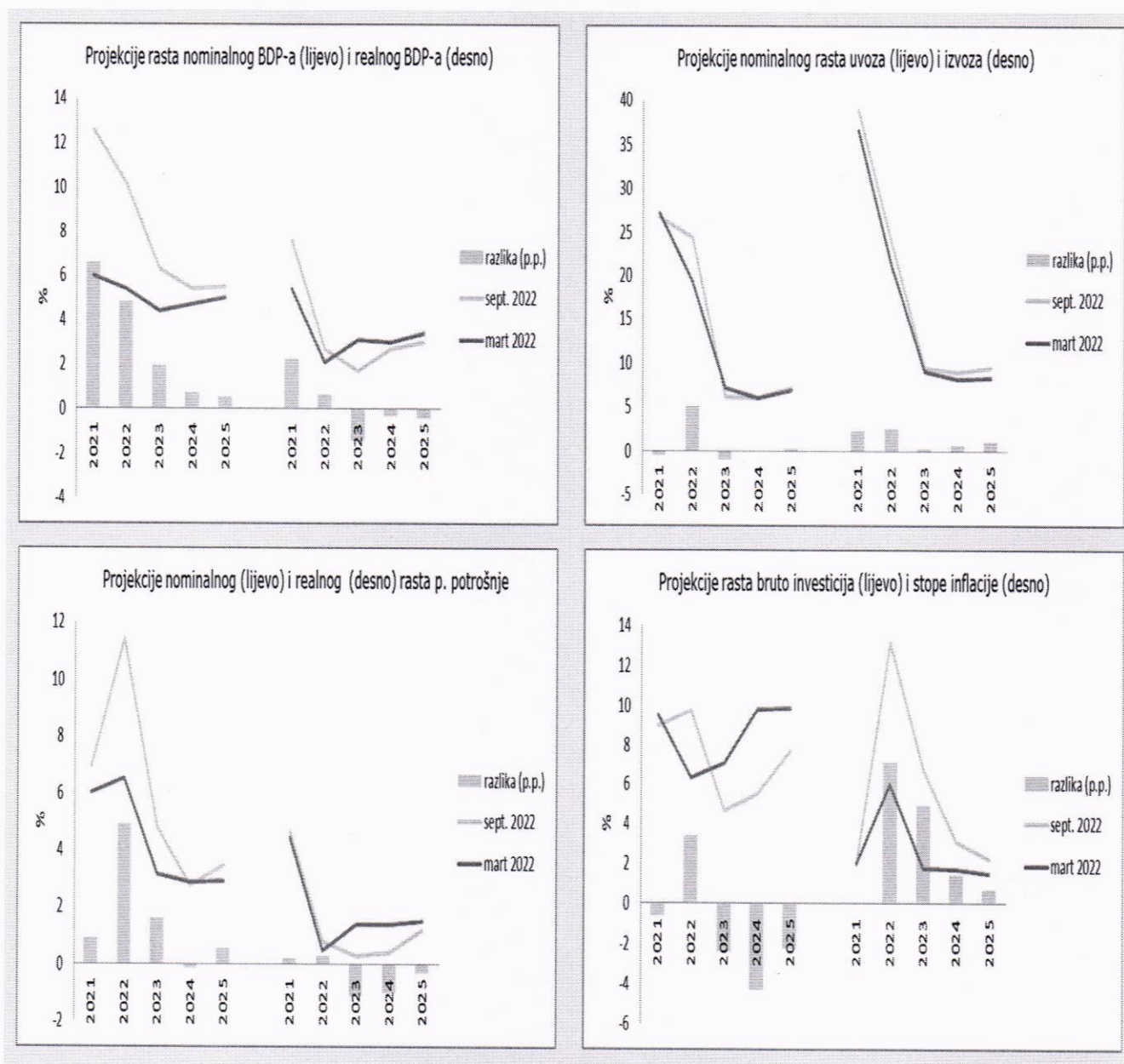
Grafikon 2.25. Procjene DEP-a za BDP u 2022. godini

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovi projekcija DEP-a

U sljedećem grafikonu prikazane su rujanske projekcije BDP-a i komponenti za razdoblje 2021. – 2025. u odnosu na prethodne projekcije DEP-a (ožujak 2022.). U odnosu na prethodne, projekcije nominalnog rasta BDP-a revidirane su za +1,9 p.p., +0,7 p.p. i +0,5 p.p. za 2023., 2024. i 2025. godinu, respektivno, dok su projekcije realnog rasta BDP-a za navedene godine revidirane naniže i to za -1,4 p.p., -0,3 p.p. i -0,4 p.p. Grafikon također prikazuje reviziju pojedinih komponenti BDP-a i stope inflacije.

Grafikon 2.26. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa

Izvor: UNO, OMA: Projekcije neizravnih poreza za razdoblje 2022. – 2025., travanj 2022.

Revizija projekcija prihoda od neizravnih poreza

- **Razlike projekcija prihoda za 2022. godinu u odnosu na projekcije iz travnja 2022.**

Projekcija prihoda od neizravnih poreza za 2022. godinu viša je za 277,6 mil. KM u odnosu na projekcije iz travnja 2022. godine. Najviša revizija izvršena je na prihodima od PDV-a u iznosu od +171,8 mil. KM. Projekcija prihoda od trošarina revidirana je za +74,7 mil. KM, gdje su projekcije prihoda od trošarina na duhan revidirane za +110,7 mil. KM, projekcije trošarina na derivate nafte za -30,5 mil. KM, a sve ostale kategorije prihoda od trošarina za -5,5 mil. KM.

Razlike projekcija prihoda za 2022. godinu u odnosu na projekcije iz travnja 2022.

Projekcija za 2022.g.	PDV	Trošarine	Carine	Cestarina	Ostalo	Ukupno
Travanj 2022.	4.915,3	1.565,7	363,5	669,0	36,9	7.550,4
Listopad 2022.	5.087,1	1.640,4	423,2	626,5	50,8	7.828,1
Razlika	171,8	74,7	59,7	-42,5	14,0	277,6

Izvor: Pregled OMA na osnovi projekcija prihoda od neizravnih poreza

Revizija naviše projekcija prihoda od PDV-a i carina za 2022. godinu rezultat je snažnih revizija DEP-ovih projekcija makroekonomskih pokazatelja iz rujna 2022. godine u odnosu na njihove projekcije iz ožujka 2022. koje su služile kao osnova travanjskih projekcija prihoda od neizravnih poreza (vidi poglavlje 3.1.2. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2022. godinu). Nominalna stopa rasta BDP-a za 2022. godinu revidirana je za 4,8 p.p. a inflacije za 7,1 p.p. Projekcije rasta potrošnje, uvoza, izvoza i investicija za 2022. godinu revidirane su naviše. S druge strane, revizija naniže projekcija prihoda od trošarina na derivate nafte i cestarine rezultat je rasta cijena derivata nafte i posljedičnog pada njihove potrošnje.

Polazište za travanjske projekcije prihoda od trošarina na duhanske prerađevine za 2022. bili su trendovi na tržištu duhanskih prerađevina i naplata prihoda od trošarina u 2021., makroekonomske projekcije potrošnje i tekući trendovi u prvom kvartalu 2022. Projekcije su nužno bile konzervativne s obzirom na značajna ograničenja i rizike u vrijeme izrade (rat u Ukrajini, energetska kriza i opći trend rasta cijena na domaćem tržištu, uz poteškoće kod opskrbe i distribucije, rast ulaznih troškova duhanske industrije). Bile su aktivne i anti-covid restriktivne mjere koje su negativno utjecale na potrošnju cigareta u BiH od strane nerezidenata. U drugom kvartalu su mjere u EU-u i ostalim zemljama ublažene ili ukinute, što se pozitivno odrazilo na potrošnju nerezidenata u svim segmentima (dijaspورا, turizam, tranzit, prekogranična potrošnja), pogotovo u ljetnoj sezoni. Na taj način je kompenzirana potrošnja cigareta koja se

trajno gubi zbog nastavka trenda odliva radno sposobnog stanovništva iz BiH. Vrijednost tržišta cigareta za osam mjeseci 2022. je porasla za 27% u odnosu na isto razdoblje 2021., što je daleko iznad makroekonomskih projekcija potrošnje. I pored povećanja ulaznih troškova maloprodajne cijene cigareta su povećane tek od srpnja 2022. te je prosječna ponderirana maloprodajna cijena cigareta za osam mjeseci 2022. ostala na razini iz 2021. godine. Navedeni trendovi, uz nepromijenjenu trošarinsku politiku, doveli su do povećanja prometa cigareta za 27% u odnosu na isto razdoblje 2021., čime su de facto premašene količine iz istog razdoblja 2019. godine. Nagli oporavak prodaje cigareta, uz efikasne mjere na suzbijanju crnog tržišta cigareta i duhana, koje poduzimaju UNO i ostale agencije, rezultirali su rastom prihoda od trošarina iznad očekivanog i projektiranog.

- Razlike projekcija prihoda za 2023. – 2024. u odnosu na projekcije iz travnja 2022. g.

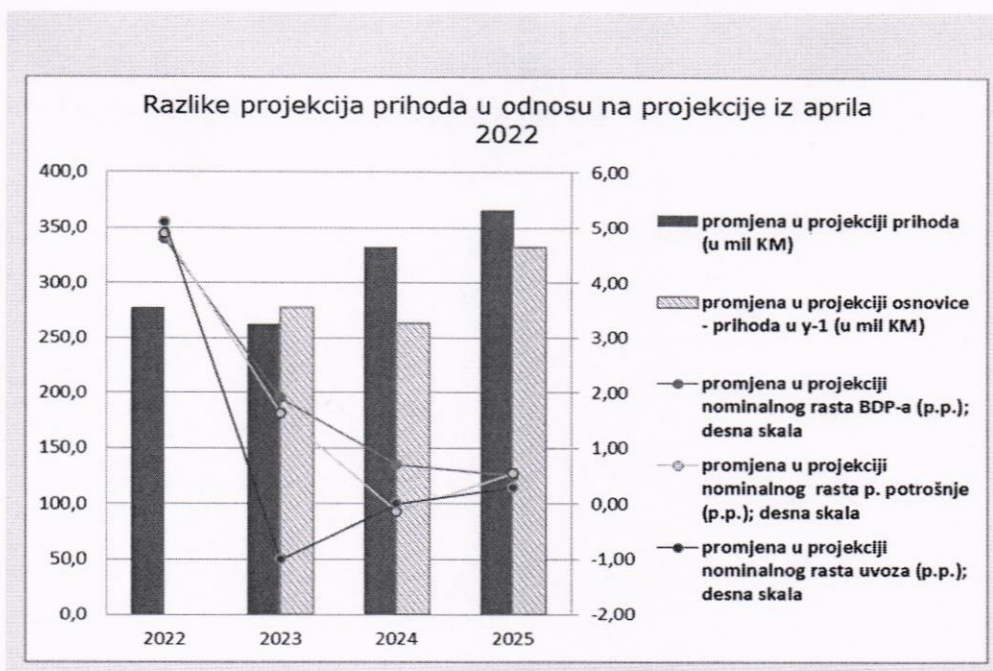
Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2023. – 2025. u odnosu na projekcije iz travnja 2022. godine predstavljene su u sljedećoj tablici. U odnosu na projekcije iz travnja 2021. godine, projekcije prihoda za 2023., 2024. i 2025. godinu revidirane su za +262,8 mil. KM, +332,3 mil. KM i +366,2 mil. KM, respektivno. Revizija je kumulativni rezultat korekcija u osnovici (projekcija prihoda za prethodnu godinu: y-1) i revizija stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za tekuću godinu te jednokratnih efekata primjene novog načina plaćanja trošarina na duhanske prerađevine početkom 2023. godine.

Tablica 1. Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2023. – 2025. u odnosu na projekcije iz travnja 2022. g.

Vrsta prihoda (neto)	2022.	2023.	2024.	2025.
PDV	171,8	259,9	260,0	297,6
Trošarine	74,7	-1,4	68,0	63,0
Carine	59,7	59,7	63,3	69,1
Cestarina	-42,5	-52,6	-56,1	-60,7
Ostalo	14,0	-2,8	-2,8	-2,8
UKUPNO	277,6	262,8	332,3	366,2

Izvor: Pregled OMA na osnovi projekcija prihoda od neizravnih poreza

Grafikon 2.28. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz travnja 2022. godine

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovi projekcija prihoda (OMA) i projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP)

II.5. Rizici po projekcije

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o trajanju šoka uzrokovanog pandemijom koronavirusa, daljnjem odvijanju situacije na međunarodnom planu vezano za dešavanja u Ukrajini, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), **ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza, pri čemu prevladavaju rizici lošijeg ishoda.** S obzirom na osnovne postavke projekcija neizravnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu, ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2022. – 2025. je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od neizravnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP spominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za projekcije prihoda od neizravnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do odstupanja realiziranih od projektiranih prihoda od neizravnih poreza. U DEP-ovim projekcijama iz rujna 2022. godine navodi se da se rizici za njihove projekcije mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutarnje. U istom dokumentu navodi se sljedeće: „...U vrijeme pripreme ovog izvješća čini se da su vanjski rizici dosta izraženiji i predstavljaju veći rizik za realizaciju projekcija ekonomskog rasta iz osnovnog scenarija u odnosu na unutarnje. Naime, nakon stabilizacije epidemioloških prilika koje su vezane za Covid-19, početkom 2022.

*godine došlo je do eskalacije sukoba Ukrajine i Rusije, što će nesumnjivo imati negativne ekonomske posljedice po globalnu ekonomiju i samim time i Bosnu i Hercegovinu. Daljnja eskalacija ukrajinske krize, kao i jačanje inflatornih pritisaka kako na globalnom (planu, op. OMA) tako u Bosni i Hercegovini zasigurno bi imali negativan utjecaj na potrošnju, investicije, vanjskotrgovinsku razmjenu a samim time i na projekcije ekonomskog rasta u osnovnom scenariju.*⁴³

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od neizravnih poreza u sferi politike i administriranja neizravnim porezima možemo svrstati sljedeće:

- slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU-a;
- slabljenje borbe protiv PDV prevara, pogotovo u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prevare;
- predlagane izmjene politike neizravnog oporezivanja kao što su: diferencirane stope PDV-a, privremeno ukidanje trošarina na derivate. Navedene izmjene legislative mogle bi dovesti do značajnog pada prihoda od neizravnih poreza.

⁴³ DEP, Makroekonomske projekcije 2023. – 2025., rujan 2022.

III Fiskalni ciljevi i fiskalne politike u BiH

Primarna fiskalna bilanca, definirana u skladu s člankom 1. stavkom 2. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini, planira se u 2023. godini u vidu deficita od 191 mil. KM, od čega:

- institucije BiH planiraju deficit 125,7 mil. KM,
- Republika Srpska planira deficit 289,9 mil. KM,
- Federacija BiH planira suficit 219,8 mil. KM i
- Brčko distrikt planira suficit 4,7 mil. KM.

III.1. Razina i struktura javne potrošnje

Razinu javnih rashoda, kao udio u BDP-u, u razdoblju 2022. - 2025. godine treba smanjivati s ciljem da razina javnih rashoda konsolidirano na razini BiH bude ispod 40% BDP-a.

Tablica 3.1. Ukupni javni rashodi u razdoblju 2021. – 2025. (000 KM)⁴⁴

Rashodi	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Institucije BiH	923,9	1.069,0	1.299,0	1.289,9	1.250,9
Federacija BiH	9.684,2	10.580,3	10.882,6	11.186,9	11.496,9
Republika Srpska	5.100,8	6.301,5	6.597,4	6.655,6	6.832,8
Brčko distrikt	263,6	312,6	304,3	310,2	319,9
Ukupno rashodi (konsolid.)	15.982,5	18.263,4	19.083,3	19.442,6	19.900,5
BDP	37.344	38.364	40.802	42.568	44.790
Institucije BiH	2,5%	2,8%	3,2%	3,0%	2,8%
Federacija BiH	25,9%	27,6%	26,7%	26,3%	25,7%
Republika Srpska	13,7%	16,4%	16,2%	15,6%	15,3%
Brčko distrikt	0,7%	0,8%	0,7%	0,7%	0,7%
Ukupno u BDP-u	42,8%	47,6%	46,8%	45,6%	44,4%

U narednom srednjoročnom razdoblju se trebaju uložiti dodatni naponi kako bi se unaprijedila struktura javne potrošnje, odnosno kako bi se smanjenjem tekućih rashoda stvorio prostor za povećanje kapitalnih investicija.

⁴⁴ DEP: DOP Makroekonomske projekcije 2023. – 2023., Projekcije BDP-a: Tablica, Makroekonomski pokazatelji za razdoblje 2020. - 2025. godine

III.2. Tabelarni pregled okvira proračuna

U tabelarnom pregledu okvira proračuna dan je konsolidirani pregled prihoda, rashoda, financiranje i primarne bilance za razdoblje 2021. - 2025. godine, odnosno pregled za institucije BiH, Republiku Srpsku, Federaciju BiH i Brčko distrikt, te konsolidirano za BiH.

Izvešće uključuju:

- prihode, rashode i financiranje proračuna institucija BiH (tablica 3.2.),
- prihode, rashode i financiranje proračuna Republike Srpske (fond 01) i fondova 02 do 05; prihode, rashode i financiranje korisnika proračuna Republike koji posluju preko vlastitih bankovnih računa izvan GKT; prihode, rashode i financiranje proračuna općina i gradova; prihode, rashode i financiranje financijskih planova izvanproračunskih fondova; prihode, rashode i financiranje financijskih planova JP "Putevi RS" i JP "Autoputevi RS", te ino projekte, sredstva "escrow" računa i cestarine (tablica 3.3.),
- prihode, rashode i financiranje proračuna FBiH; prihode, rashode i financiranje proračuna kantona; prihode, rashode i financiranje proračuna općina i gradova; prihode, rashode i financiranje financijskih planova izvanproračunskih fondova i kantonalnih direkcija za ceste, prihode i rashode i financiranje javnih poduzeća FBiH i ino projekti (tablica 3.4.),
- prihode, rashode i financiranje proračuna Brčko distrikta (proračunski korisnici, izvanproračunski fondovi i izvanproračunski korisnici koji su obveznici primjene proračunskog računovodstva), uz napomenu da se u konsolidiranim izvješćima o izvršenju nalaze i podaci vezani za JP Putevi koji ulaze u konsolidaciju kao izvanproračunski korisnik koji se 50% i više financira iz javnih prihoda, dok podaci u DOP-u ne sadrže podatke vezane za JP Putevi Brčko, tablica 3.5.).

Tablica 3.2. Okvir proračuna institucija BiH (000 KM)

INSTITUCIJE BIH	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Prihodi	987.4	1,011.5	1,173.3	1,192.2	1,184.2
Porezni prihodi	780.0	865.5	1,020.5	1,020.5	1,020.5
Neizravni porezi	780.0	865.5	1,020.5	1,020.5	1,020.5
Izravni porezi					
Ostali porezni prihodi					
Doprinosi					
Grantovi i transferi	47.2	0.6	0.7	0.7	0.6
Ostali prihodi	160.2	145.4	152.1	171.0	163.1
Rashodi	923.9	1,069.0	1,299.0	1,289.9	1,250.9
Bruto plaće i naknade	704.4	771.8	959.6	986.6	990.9
Izdaci za materijal i usluge	153.8	196.4	200.7	209.4	205.2
Kamate	0.9	0.8	0.9	0.5	0.5
Subvencije, socijalna davanja i transferi	6.3	19.2	20.6	15.5	15.1
Ostali rashodi	11.1	32.3	27.2	15.5	15.5
Neto izdaci za nefinancijsku imovinu	47.4	48.5	90.0	62.4	23.7
Bilanca	63.5	-57.5	-125.7	-97.7	-66.7
Financiranje	63.5	57.5	125.7	97.7	66.7
Domaće	67.9	62.1	142.1	53.7	0.4
Otplata unutarnjeg duga					
Ostalo (+/-)	67.9	62.1	142.1	53.7	0.4
Vanjsko	-4.4	-4.6	-16.4	-4.0	-4.0
Povlačenje ino kredita					
Otplata glavnice ino kredita	-4.4	-4.6	-16.4	-4.0	-4.0
Nepokriveni višak rashoda				48.0	70.3

Izvor: Ministarstvo financija i trezora BiH

Tablica 3.3. Okvir proračuna Republike Srpske (000 KM)

Republika Srpska	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Prihodi	5.061,0	5.865,5	6.307,6	6.632,9	6.950,9
Porezni prihodi	2.770,8	3.279,8	3.534,5	3.706,8	3.863,8
Neizravni porezi	2.258,8	2.572,3	2.757,9	2.875,5	2.984,0
Izravni porezi	472,1	653,0	714,7	765,9	811,1
Ostali porezni prihodi	39,9	54,5	61,8	65,4	68,6
Doprinosi	1.820,7	2.018,5	2.192,3	2.326,3	2.445,6
Grantovi i transferi	33,8	36,7	11,8	7,6	6,2
Ostali prihodi	435,6	530,1	569,0	592,3	635,4
Transferi	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0
Rashodi	5.100,8	6.301,5	6.597,4	6.655,6	6.832,8
Bruto plaće i naknade	1.132,8	1.349,9	1.488,5	1.474,6	1.483,8
Izdaci za materijal i usluge	380,2	451,4	516,0	511,4	502,0
Kamate	142,0	159,2	237,3	307,1	314,7
Subvencije, socijalna davanja i transferi	2.626,6	3.075,4	3.316,6	3.466,3	3.597,2
Ostali rashodi	275,3	303,5	249,6	232,1	233,5
Neto izdaci za nefinancijsku imovinu	543,8	962,0	789,4	664,1	701,5
Bilanca	-39,8	-436,0	-289,9	-22,7	118,1
Financiranje	39,8	436,0	289,9	22,7	-118,1
Domaće	-733,7	287,5	-73,4	-110,2	182,8
Otplata unutarnjeg duga	-459,9	-321,3	-321,2	-350,4	-387,0
Ostalo (+/-)	-273,8	608,9	247,8	240,3	569,8
Vanjsko	777,1	148,5	363,2	132,9	-300,9
Povlačenje ino kredita	1.028,2	415,8	1.103,2	767,3	276,1
Otplata glavnice ino kredita	-251,1	-267,3	-740,0	-634,4	-577,0
Nepokriveni višak rashoda	-3,6	-0,1	0,0	0,0	0,0

Izvor: Ministarstvo financija Republike Srpske

Tablica 3.4. Okvir proračuna Federacije BiH (000 KM)

FEDERACIJA BIH	2021	2022	2023	2024	2025
Prihodi	9.948,2	10.705,9	11.102,4	11.501,6	11.908,3
Poreski prihodi	4.766,9	5.273,1	5.429,5	5.622,5	5.831,7
Indirektni porezi	3.790,1	4.150,3	4.290,2	4.429,8	4.580,3
Direktni porezi	976,9	1.122,8	1.139,4	1.192,7	1.251,4
Ostali poreski prihodi					
Doprinosi	3.904,0	4.139,7	4.306,5	4.501,5	4.709,1
Grantovi i transferi	18,5	21,9	22,8	23,7	23,2
Ostali prihodi	1.258,8	1.271,3	1.343,6	1.353,9	1.344,3
Rashodi	9.684,2	10.580,3	10.882,6	11.186,9	11.496,9
Bruto plate i naknade	2.217,2	2.451,8	2.453,0	2.454,3	2.455,5
Izdaci za materijal i usluge	2.041,3	2.144,3	2.223,7	2.303,7	2.385,1
Kamate	104,8	147,2	152,7	158,1	163,7
Subvencije, socijalna davanja i transferi	4.501,2	4.927,5	5.110,0	5.293,8	5.480,9
Ostali rashodi	245,0	306,9	318,3	329,7	341,4
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	574,7	602,6	624,9	647,4	670,3
Bilans	264,0	125,6	219,8	314,7	411,4
Finansiranje	-264,0	-125,6	-219,8	-314,7	-411,4
Domaće	-301,2	-500,7	-574,6	-584,9	-597,9
Otplata unutrašnjeg duga	-297,2	-496,0	-570,6	-580,9	-593,9
Ostalo (+/-)	-4,0	-4,7	-4,0	-4,0	-4,0
Vanjsko	284,2	462,6	401,5	520,3	333,0
Povlačenje ino kredita	742,2	906,3	1.110,1	1.258,3	938,2
Otplata glavnice ino kredita	-458,0	-443,7	-708,6	-738,1	-605,3
Nepokriveni višak rashoda	-247,0	-87,5	-46,7	-250,0	-146,4

Izvor: Ministarstvo financija Federacije BiH

Brčko distrikt

Tablica 3.5. Okvir proračuna Brčko distrikta (000 KM)

DISTRIKT BRČKO	2021	2022	2023	2024	2025
Prihodi	297,1	270,3	309,0	316,7	325,0
Poreski prihodi	224,2	219,9	260,7	268,2	276,3
Indirektni porezi	196,9	186,9	227,6	235,1	243,2
Direktni porezi	27,3	33,0	33,1	33,1	33,1
Ostali poreski prihodi					
Doprinosi	36,6	37,5	37,3	37,3	37,3
Grantovi i transferi	4,5	0,2			
Ostali prihodi	31,9	12,7	11,0	11,1	11,4
Rashodi	263,6	312,6	304,3	310,2	319,9
Bruto plate i naknade	90,5	97,2	101,1	101,2	101,4
Izdaci za materijal i usluge	92,7	96,9	80,7	83,5	83,3
Kamate	0,4	0,5			
Subvencije, socijalna davanja i transferi	77,8	93,1	90,7	94,3	98,4
Ostali rashodi					
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	2,2	24,8	31,8	31,1	36,8
Bilans	33,5	-42,3	4,7	6,5	5,1
Finansiranje	33,5	42,3	-4,7	-6,5	-5,1
Domaće	5,7	5,8	5,6	5,7	5,7
Otplata unutrašnjeg duga	-0,6	-0,7	-0,8	-0,7	-0,6
Ostalo (+/-)	6,4	6,5	6,4	6,4	6,3
Vanjsko	-4,2	-1,3	-10,4	-12,1	-10,8
Povlačenje ino kredita	2,4	7,5			
Otplata glavnice ino kredita	-6,6	-8,8	-10,4	-12,1	-10,8
Nepokriveni višak rashoda	32,0	37,8			

Izvor: Ministarstvo financija Brčko distrikta

Tablica 3.6. Konsolidirano BiH (000 KM)

	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Prihodi	16,293.6	17,823.4	18.892,3	19.643,4	20.368,4
Porezni prihodi	8,541.9	9,521.2	10.245,2	10.618,0	10.992,2
Neizravni porezi	7,025.7	7,704.9	8.296,2	8.560,9	8.828,0
Izravni porezi	1,476.3	1,769.4	1.887,2	1.991,7	2.095,6
Ostali porezni prihodi	39.9	46.9	61,8	65,4	68,6
Doprinosi	5,761.2	6,159.4	6.536,1	6.865,1	7.192,0
Grantovi i transferi	104.0	41.6	35,3	32,0	30,0
Ostali prihodi	1,886.5	2,101.3	2.075,7	2.128,3	2.154,2
Rashodi	15,972.5	18,220.8	19.083,3	19.442,6	19.900,5
Bruto plaće i naknade	4,144.9	4,643.0	5.002,2	5.016,8	5.031,7
Izdaci za materijal i usluge	2,668.0	2,866.4	3.021,1	3.107,9	3.175,6
Kamate	248.1	306.4	390,9	465,7	478,9
Subvencije, soc. davanja i transferi	7,212.0	8,032.8	8.537,9	8.869,9	9.191,6
Ostali rashodi	531.4	616.2	595,1	577,3	590,4
Neto izdaci za nefinancijsku imovinu	1,168.1	1,756.1	1.536,1	1.405,0	1.432,3
Bilanca	321.2	-397.4	-191,0	200,8	467,9
Financiranje	-127.2	397.4	191,0	-200,8	-467,9
Domaće	-961.2	1.9	-500,2	-635,8	-409,0
Otplata unutarnjeg duga	-757.7	-821.8	-892,6	-932,0	-981,5
Ostalo (+/-)	-203.5	823.7	392,4	296,2	572,5
Vanjsko	1,052.7	445.3	737,9	637,0	17,2
Povlačenje ino kredita	1,772.9	1,170.1	2.213,3	2.025,6	1.214,3
Otplata glavnice ino kredita	-720.2	-724.8	-1.475,4	-1.388,6	-1.197,1
Nepokriveni višak rashoda	-218.6	-49.7	-46,7	-202,0	-76,1

Izvor: Obračun Federalno ministarstvo financija

III.3. Gornje granice proračuna

Ograničenje iznosa duga na svim razinama vlasti u BiH utvrđena su zakonima:

- Zakonom o zaduživanju, dugu i jamstvima Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 52/05),
- Zakonom o zaduživanju, dugu i jamstvima Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 71/12, 54/14 i 114/17) i
- Zakonom o dugu, zaduživanju i jamstvima u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Federacije BiH“, broj 86/7, 24/09, 44/10, 30/16).

Republika Srpska

Zakonom o zaduživanju, dugu i jamstvima Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 71/12, 54/14 i 114/17) utvrđeno je da javni dug Republike Srpske (dug Republike Srpske, dug jedinica lokalne samouprave i dug fondova socijalne sigurnosti) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 55% od BDP-a ostvarenog u toj godini, dok ukupan dug Republike Srpske (javni dug Republike Srpske, dug javnih poduzeća, Investicijsko-razvojne banke Republike Srpske i institucija javnog sektora) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 60% od BDP-a ostvarenog u toj godini. Zakonom o dopunama Zakona o zaduživanju, dugu i jamstvima Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 54/14) propisano je da se dug nastao po osnovu zaduženja za financiranje sanacije štete iz Jedinstvenog registra, propisanog u Zakonu o fondu solidarnosti za obnovu Republike Srpske, izuzima iz ograničenja koja su propisana za ukupan i javni dug Republike Srpske.

Federacija BiH

Sukladno Zakonu o dugu, zaduživanju i jamstvima u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Federacije BiH“, broj 86/7, 24/09, 44/10, 30/16), Federacija BiH se može dugoročno zadužiti ako iznos servisiranja duga za ukupan unutarnji i vanjski dug i jamstva koja dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva Federacije, zajedno s ograničenjima iznosa duga kantona ne prelaze 18% konsolidiranih prihoda Federacije i kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Kantoni se mogu dugoročno zadužiti ako u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga za ukupan unutarnji i vanjski dug i jamstva koja dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva kantona, ne prelaze 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini i u okvirima ukupnih ograničenja.

Gradovi i općine mogu se dugoročno zadužiti ako u vrijeme odobrenja zaduženja iznos servisiranja duga koji dospijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva grada i općine, ne prelazi 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.